

POOPOL HU REHEB' KOK' IXQA'AL UT KOK' TEELOM

Aj Jalol ru Aatin / Traductor e Intérprete:

María Teresa Ac Macz

POOPOL HU REHEB' KOK' IXQA'AL UT KOK' TEELOM

**ESTAMPAS DEL POPOL VUH
VERSIÓN LIBRE PARA NIÑOS Y NIÑAS**

Cobán, Alta Verapaz, Noviembre 2021.

Sede Central

Academia de las Lenguas Mayas de Guatemala

Juan Miguel González Toledo
Presidente ALMG

Juan Antonio Us Maldonado
Director de Lingüística y Comunicación

Hector Rolando Xol Choc
Jefe del Departamento Lingüístico

Francisco Samuel Pérez Zacarías
Especialista en Traducción e Interpretación

Academia de las Lenguas Mayas de Guatemala -ALMG-
3ra. Calle 00-11, zona 10,
Guatemala, Guatemala
Tel. PBX. 2503 7000

Correo Electrónico: almg@almg.org.gt d.linguistica@almg.org.gt

Comunidad Lingüística Q'eqchi'

Roberto Coc Caz
Presidente

Luis Tiul Beb
Coordinador de Programa

María Teresa Ac Macz
Técnico Traductor e Intérprete

Comunidad Lingüística Q'eqchi'
Dirección, No. Teléfono 79521214, Facebook: Comunidad Lingüística Q'eqchi' -ALMG
Correo electrónico: qeqchi@almg.org.gt

Xk'uub'ankil chaq rib' li ruuchich'och'

Li Poopol Hu naxjultika naq rub'elaj xtiklajik chaq li ruuchich'och', chi xjunil wank chaq chi maak'a' li eek'ank.

Maak'a'eb' chaq li tz'ik, li kar, li tap chi moko eb' li che' ut pim. Li ch'och' moko naruuk ta rilb'al xb'aan naq tz'aptz'ook ru xb'aan li ha'. Jo'kan aj wi' li choxaal maajun li chahim chi ru.

Ka'aj wi' eb' li ke'yob'tesink qawa' Tepew ut Q'uq'il K'anti', wankeb' chaq sa' li ha', sutsuukeb' chaq xb'aan li kutank saqenk ut sutsuukeb' aj wi' rik'in li xchaq'alil ru raxal xxik'.

Chi rix a'an ke'xk'a'uxla naq tentook te'wanq li wankeb' xyu'am sa' xb'een li ch'och' ut jo'kan naq ke'xye chi jo'ka'in:

Chinujaq taxaaq chi xjunil li yamyook, chiyamaaq taxaaq li ha' ut chik'utunq taxaaq li ch'och'.

Jo'ka'in naq ke'ok chaq chi k'utunk eb' li pim, eb' li tach'tookil ru ch'och' sa' eb' chaq li choql. Li ha' kituqlaak sa' xna'aj, aran naq ke'yo'laak chaq eb' li kak'naab' ut eb' li nima', li ha' ke'elje'k roq toj reetal naq ke'wulak sa' eb' li palaw. Ki'ok chi ilmank chank ru naq li ha' na'eek'ank sa' xyanqeb' li pek ut nake'b'atz'unk rik'ineb' li kar. Aran kitiklaak chaq xyu'am li palaw, ut sa' xb'een li ch'och' ke'ok chaq chi yo'laak eb' li che'k'aam.

5Chi ik'e'q li kutank chi ru li choxaal ut chi ru li ch'och', chankeb'5

Chi junpaat, kinujak li ruuchich'och' chi k'ila paay xb'onol. A'in jun eq'laak re li yu'amej. Te'xtaaqe rib' naq ke'ok chaq chi k'utunk xraxal li choxaal, li xsaqenkil ru li samayib', li xraxal ru eb' li che'k'aam, li xk'ila b'onol eb' li uutz'u'uj ut li xok'aq'ab'.

K'eyo'laak aj wi' eb' li tuntz'oq, eb' li tz'unun, k'ila paay ru li xb'onoleb', jo'kan aj wi' eb' li hix, li kej ut eb' li k'anti'; ut chi xjunil li xul wankatqeb' sa' eb' li k'iche'.

Chi rix chik a'an, li qawa' Tepew ut Q'uq'il K'anti' ke'ok chi xk'eeb'aleb' xna'aj b'ar wi' naruuk te'wanq.

Li kej a'an jun xul jwal tulan sa' xyanqeb' chi junil li xul wankeb' sa' li k'iche', jo'kan naq ke'xtaqla chi wank sa' eb' li uul.

Kama'in ke'ye'e reheb' li tz'ik:

5laa'ex teeyiib' leesuk sa' ru'ujeb' li che' ut aran te'yo'laaq leeral.

Chi rix chik a'an ke'xye reheb' chi xjunil li xul chi jo'ka'in:

5Naruuk te'jap eere, texb'ichanq, tex'ee'k'anq, jultikamaq naq laa'o xook'ehok re leeyu'am. Yo'oqex aatinanqex anaqwank.

Eb' li xul ke'xyal xq'e chi xyaab'asinkil eb' li aatin, re xk'eeb'al xsahil sa' xch'ool qawa' Tepew ut Q'uq'il K'anti', ab'an ka'aj wi' ke'ruhank reek'asinkil xyaab'eb' xkux.

Sa' xk'ab'a' a'in eb' laj yob'tesinel reheb' ke'chalk xjosq'ileb' xb'aan naq ink'a' ke'ruhank rab'inkil li xk'ab'a'eb' jo' ke'xk'a'uxla ut sa' xk'ab'a' a'in ke'xye naq li xtib'eleb' li xul ka'aj wi' taa'oksimanq cho'q re li tzakahemq.

Sa' xk'ab'a' naq moko sa ta sa' xch'ooleb' rik'in li k'a' ru ke'xb'aanu, qawa' Tepew ut qawa' Q'uq'il K'anti' ke'xk'a'uxla xyob'tesinkil jun nimla poyanam ab'an re xk'uub'ankil chank ru te'raj, ke'xchap chaq li lanlanil seb'. Naq toja' te'raqe'q xyiib'ankil ke'xk'e reetal naq jwal q'un kikanaak ut ka'aj wi' rik'in li ha' naha'o. Ke'xk'e aj wi' reetal naq jwal nim li xtz'umal re jwal pechpo ut li xnaq' ru yal jun pak'al aj wi' na'ilok.

Chi maajun raatineb' ke'xjuk' ut jo'kan naq ke'koheb' xb'oqb'al eb' laj q'e *a'aneb' Xpiyakok ut qana' lxmukane, ut ke'xye reheb' chi kama'in:

5Yalamoq eeru rik'in li ixim ut li kaqi kenq' naxk'e qe li tz'int'e' ut patz'omaaq re chank raj ru tooruhanaq xk'uub'ankil li winq.

Eb' laj q'e ke'xkut li kaqi kenq' ut eb' li ixim ut aran ke'sumeek naq li winq tentook xyiib'ankil rik'in li che'.

Ink'a' chik ke'xtz'eq li hoonal, eb' laj yiib'anel, ke'xchap li ch'ina'usil che' ut ke'xtikib' xpech'b'al rik'in xyiib'ankil reetalil eb' li poyanam, naq ke'ok chi wank xyu'ameb' a'in, ke'ok chi pukank ut ke'wank naab'al li ralal xk'ajol.

Chi xjunil nake'saho' xch'ooleb' ab'an maajun kib'anyoxink chi ruheb' li ke'yob'tesink chaq reheb', naq sa' xk'ab'a'eb' a'in wankeb' sa' xb'een li ruuchich'och'.

Qawa' Tepew ut Q'uq'il K'anti' ke'ch'ina li xch'ooleb' xb'aan naq moko kama'in ta raj sa' xch'ooleb', ut jo'kan naq ke'xnujtasi li na'ajej rik'in li xq'ol che' ut a'in kib'ayk naab'al kutank ut q'oqyiin, xb'aan naq li ke'raj a'an xraqb'al xyu'am li ke'wank xyob'tesinkileb'.

Jo'kan aj wi' chi xjunileb' li xul ke'ch'a'ajko' sa' xb'eeneb' ut jo'kan naq sa' xk'ab'a' a'in nake'wank xrahob'tesinkil.

Jo'kan aj wi' eb' li k'ila sek', eb' li uk'al, eb' li k'il ut eb' li ka':

5Laa'ex nakoo'eek'e sa' xaml ut nake'k'at li qilob'aal. Anaqwank kama'an tqab'aanu eere laa'ex 5ke'yehe'k re chi kama'in.

Eb' li winq yiib'anb'ileb' rik'in che', ke'ok chi aanilak yalaq ta b'ar, rub'el li hab' ut jwal wi' chik ke'xiwak sa' xk'ab'a' naq kinume' li iik, chanchank taawi' wank junaq nimla k'anti' chi rub'el li ch'och' chi reek'asinkil. Chi ra wankeb' naq ke'ok chi xjapb'al re ut nake'xye chi kama'in:

5Eb' li ochoch yookeb' chaq chi uq'e'k sa' qab'een

5Yooko chi kamk sa' li ha', yooko chi kamk sa' li ha'.

Jo'ka'in naq ke'lajk eb' li winq yiib'anb'ileb' rik'in che'. Nake'xseeraq'i naq ka'aj wi' nake'jultiko' reheb' naq a'aneb' li b'atz'.

Wuqub' Kaqix ut eb' li ralal xk'ajol

Junxil chaq q'e kutank, ke'wank oxib' poyanam li jwal nake'xnimob'resi xwankil sa' xb'een li ruuchich'och'.

Jun reheb' a'an qawa' Wuqub' Mo', li jwal naxnimob'resi rib' sa' xk'ab'a' li xb'ihomal ut naxye naq a'an li qawa' Saq'e ut li qana' Po, naxye naq sa' li ru kama' li puhak ut li ruuch re a'an chaq'alil ru pek.

Eb' li xkomon a'aneb' li ralal xk'ajol laj Sipakna ut laj Kab'raqan), jwal nake'numtaak kama' aj wi' a'an.

Xch'ool li choxaal naxnaw naq jwal nake'xnimob'resi rib'eb' ut sa' xk'ab'a' a'in kixtaqla qawa' Junajpu ut qana' lxb'aalamke naq te'wanq xk'eeb'aleb' sa' rahilal.

Jo'kan naq eb' li loq'oninb'il ru poyanam a'in ke'xtikib' xk'eeb'al reetal li xb'aanuhom eb' li oxib' chi poyanam a'in. Jo'ka'an naq ke'xnaw naq qawa' Wuqub', wank jun toon xche'ul li chi' rik'in ut jo'kan naq wulajwulaj naxik xsik'b'al li ru re naq tixtzeka. Ut kama'in naq sa' jun kutank ke'xtikib' li xb'e toj sa' li na'ajej a'an, ke'xk'am li xpuub' che' ut ke'xmuq rib' sa' li pim.

Naq kiwulak qawa' Wuqub' kitage' sa' ru'uj li che' chi xtzakankil ru li chi', aran naq qawa' Junajpu kixye re li ras:

5Qakutaq jun t'orolaq chi rix.

Naq kiwank xb'aanunkil a'in qawa' Junajpu kiraapu li xpuub' che' ut kixket rub'el re. Jo'kan naq qawa' Wuqub' Mo' kit'ane' chaq sa' ch'och' ut ki'ok xjapb'al re.

Kijilok qawa' Junajpu chi xk'atq, ut aran naq qawa' Wuqub' kixch'oq jun li xtelb'; kikoo'o sa' aanil sa' li rochoch ut kixk'ut chi ru lix Chimalmat, li rixaqil ut kiye'he' re chi kama'in:

5Kiib' li saaj al xiikileb' li xjosq'il xe'xket chaq sa' xkalam we, jo'kan naq nake'tuyank aj chik li ruuch we ut raheb'. Ab'an laa'in xinb'oq' xtelb' jun reheb', waye' arin, sib'te sa' xb'een xaml.

Chalen naq kik'ulmank a'in, eb' laj puub' che' ke'kooheb' xsik'b'al li kiib' chi cheekel winq li k'utzk'uukeb' rix ut ke'xtz'aama usilal chi ruheb' naq te'ochb'eeniiq chi xsik'b'al li telb'.

Naq ke'wulak, laj Wuqub' chunchuuk sa' li rokeb'aal li ochoch. Japjook re sa' xk'ab'a' xrahil li ruuch re, ab'an naq ke'ril xkiib'al li cheekel poyanam ut eb' li saaj al, li yookeb' xnumsinkil rib' jo' riimameb', kixye reheb' naq tb'ane'q'.

5Usaq aawa' 5chankeb' eb' li cheek ut ke'xb'aanu rib' naq yookeb' chi rilb'al b'ar wankeb' li xyajel 5xrahil li ruuch aawe yook xk'eeb'al jun li motzo', jo'kan naq tqisi li ruuch aawe a'in ut tqak'e jalan chik reeqaj.

Ke'xtikib' risinkil li ruuch re chi junqal, ut ke'xk'e cho'q reeqaj saqi ixim.

Jo'kan aj wi' ke'xrahob'tesi xsa' li xnaq' ru ut ke'xmaq' chi xjunil li xb'ihomal.

Chi xjunil a'in kixb'aanu naq kikamk qawa' Wuqub' Mo', jo'kan aj wi' li rixaqil.

Sa' junpaat, eb' li cheek ke'xk'e sa' xna'aj li xtelb' qawa' Junajpu ut chaab'il kikana chanchank ta wi' maak'a' kixk'ul.

Jo'kan naq Junajpu ut qana' lxb'aalamke ke'elk chi uub'ej chi ru qawa' Wuqub' Mo', a'in jun reheb' li jwal nanumtaak.

Sa' jun kutank, laj Sipakna yook chi atink sa' li nima', naq wank tanaak jun oq'ob' chi saaj al, ke'nume' sa' li na'ajej a'an. Yookeb' xjukunkil jun nimla kurul che' li kik'anjelak chi ruheb' cho'q re xkuut li rochocheb'.

Ab'an ke'ril naq chi raasa naq nake'ruhank chi reek'asinkil, laj Sipakna kixyeechi'i xtenq'ankileb' ut jo'kan naq kixkut xb'een telb' ut kixk'am toj b'ar wi' yookeb' xkab'lankil li ochoch

Ab'an naq ke'ril laj Sipakna jwal kaw rib', eb' li jun oq'ob' chi saaj al, ke'xk'a'uxla naq sa' xk'ab'a' a'in moko us ta rochb'eeninkil jo'kan naq ke'xk'a'uxla xkamsinkil. Ab'an re naq te'ruhanq xb'aanunkil li k'a' ru ke'xk'a'uxla ke'xpatz' naq twanq xb'ekb'al junaq li chamal jul.

Laj Sipakna kirab'i li k'a' ru okeb' re xb'aanunkil, ab'an maak'a' kixye, chanchank taawi' maak'a' naxnaw ut ki'ok chi xb'ekb'al li jul; ab'an sa' xk'ab'a' li xseeb'alil kixyiib' jun li ochoch pek chi xk'atq li jul kixb'ek.

Naq akaq yo'on kixb'ek li jul, kixb'oqeb' li al re naq te'xtenq'a chi b'elank ch'och'.

Kama'in ke'xye chi rib'ileb' rib':

5Anaqwank xhoonalil xk'eeb'al li nimla toon che' sa' xb'een.

Chi jo'kan naq sa' komonil, ke'xk'e li nimla toon che' sa' xb'een; ab'an laj Sipakna kixk'utzub' rib' sa' li ochoch pek ut kixjap re, a'in kixb'aanu re naq te'xk'a'uxla naq sa' xb'een kinaq li nimla toon che'.

Eb' li jun oq'ob' chi poyanam ke'saho' xch'ool xb'aan naq ke'xk'a'uxla naq kamenaq chik ut ke'xye chi kama'in:

5Anaqwank xkamk chik laj Sipakna, qak'uub'ahaq qab'oj, re xnimq'ehinkil li xqab'aanu. Naq ttikib' chuho'k li xtib'el, tqil ma te'chalq eb' li sank chi xk'uxb'al. Ka'aj wi' chi jo'ka'an tqapaab' naq ak xkamk chik.

Naq kirab'i chi xjunil li yookeb' xyeeb'al, laj Sipakna, kixset li rixi'ij ut b'ab'ayk li risma ut chi rix a'an kixb'oqeb' li sank, re naq te'xb'ela xb'een ch'och'. Naq eb' li saaj al ke'ril a'in, ke'xye:

5Eb' li sank yookeb' xb'elankil xtib'el laj Sipakna, quk'aq li qab'oj, uk'aqo ut qab'aanuhag li qanimq'e chi maak'a'ag li qaxiw.

Sa' junpaat ke'ok chi uk'ak. Jwal yo'on li b'oj ke'ruk', jo'kan naq chi junqal ke'ok chi t'ane'k chi ch'och' ut moko tuqtuuk ta chik xch'ooleb'.

Jo'kan naq, laj Sipakna ki'elk chaq sa' li jul ut kixkut chi ru ch'och' li rochocheb' ke'xkab'la.

Jo'ka'in naq kixraq ru xyu'ameb' li jun oq'ob' chi saaj al, naq eb' a'in ke'taqe' sa' choxaal, ke'sutq'i cho'q chahim li toj nake'lumtz'unk anaqwank.

Laj Sipakna naxye naq a'an laj eechal re chi xjunileb' li k'iche' ut li xwankil jwal nim jo'kan naq truhanq xk'uub'ankil chi ru li jun q'oqyiin.

Qawa' Junajpu ut Xbaalamke moko nake'xk'ulub'a ta xch'ool rilb'al, ut sa' xk'ab'a' a'in ke'xye tqaraq ru li xyu'am. Ab'an re naq te'ruhanq xb'aanunkil, ke'xk'e jun li b'alaq' tap sa' jun li ochoch pek, sa' xk'ab'a' naq ke'xk'e reetal naq laj Sipakna nawulak chi ru xtzekankil eb' li kar ut li tap.

Ke'xb'aanu rib' naq yal ke'xtaw chi karab'k sa' jun li nima'.

5K'a' ru nawulak chaawu xtzekankil 5Chankeb' re.

5Kar ut tap 5Chank naq kichaq'ok laj Sipakna5, ab'an wank oxib' kutank maji' nankintzekank b'ayaq ut ink'a' chik nakinkuy lintz'okajik.

5Yo'o chaq chiqix 5Chankeb' re5, laa'o tatqak'am sa' jun li na'ajej b'ar wi' wank jun li nimla tap.

Toja' tqil chaq sa' jun li ochoch pek.

Naq ke'wulak sa' li ochoch pek ke'xye re:

5Okan chaq sa' pak'po, re naq chi jo'ka'in tattruhanq xchapb'al.

Ab'an sa' xk'ab'a' li xtz'okajik sa' junpaat kixpaab' li k'a' ru ke'xye re, laj Sipakna kixch'ik rib' sa' li ochoch pek ut ka'aj wi' li xb'een roq ma na'ok, naq qawa' Junajpu ut qana' lxb'aalamke ke'ruq' chaq li tzuul sa' xb'een ut aran kikana chi muqmu li xjunxaqalil ximal ralal xk'ajol qawa' Wuqub' Mo'.

Laj Kab'raqan jwal jip sa' xxik chanchank aj wi' li xyuwa' ut li ras.

Jwal sa naril reek'asinkil sa' xna'ajeb' eb' li tzuul ut naxk'e chi eek'ank li ruuchich'och' rik'in li roq, kama'in naq kooxtawe'q xb'aaneb' li saaj al, eb' a'in ke'xk'e rib' jo' eb' aj yo ut jo' eb' aj puub'.

5B'ar xik aawe5 chankeb' re.

5Maab'ar nakinxik, yal yookin xnumsinkil li kutank rik'in xkutb'aleb' chi ch'och' eb' li tzuul 5naq kichaq'ok laj Kab'raqan.

5Maak'ajo' rusil a'an, laa'o xqil chaq jun li tzuul nujenaq li che' chi ru, ab'an jwal nim xteram ut sa' xk'ab'a' a'in ink'a' xooruhank chi taqe'k sa' ru'uj chi xkamsinkileb' li tz'ik 5kama'in ke'xye li saaj al.

5K'amomaqin aran, ut tinkut chi ch'och' chank naq kichaq'ok sa' li xyib' aj na'leb' laj Kab'raqan.

Jo'kan naq qawa' Junajpu ut qana' Xb'aalamke ke'xk'am sa' li tzuul li yookeb' chi xyeeb'al re. Eb' li saaj al nake'raapu xsa' eb' li puub' che', ab'an maak'a' nake'xkut, ab'an yal sa' xk'ab'a' naq nake'raapusi nake'kamsink ut a'in jwal nawulaq chi ru laj Kab'raqan.

Sa' xhoonalil li wa'ak, ke'xaqli sa' b'e ut ke'ok chi xtz'aab'al li xxaml re xsisankil eb' li xtz'ik, ab'an jun reheb' a'in ke'xch'olaki sa' li poq. Naq ke'xb'alq'usi sa' xb'een li xaml, li xq'oq'il yook chi elk maak'ajo' xsununkil naq yook xpuktasinkil rib'.

5Maak'ajo' tz'aqal xsununkil eb' li tz'ik a'an.

Yook chi elk xya'al we sa' xmaak. K'e junaq we 5kama'in kixye laj Kab'raqan.

Jo'ka'an naq ke'xk'e re li ke'xch'olaki sa' li poq. Chi rix chik naq akaq ke'tzakank, ke'xtikib' wi' chik li xb'eheb' toj reetal naq ke'wulak sa' ru'uj li k'iche'.

Laj Kab'raqan, sa' xk'ab'a' naq jwal naxnimob'resi rib', kixyal xt'anb'al eb' li che', ab'an maak'a' chik li xmetz'ew sa' xk'ab'a' xtzekankil li tz'ik ch'olakinb'il sa' li poq.

Sa' li hoonal a'an eb' li saaj al ke'xb'ak' li xtelb' xxala li rix, jo'kan aj wi' li xja'aj ut eb' li roq. Chi rix a'in ke'xkut chi ru ch'och' ut naq kikam ke'xmuq sa' aj wi' li na'ajej a'an.

Kama'in kiraqe' xyu'am xka'ch'inal eb' li ralal qawa' Wuqub' Mo'.

Jun Junajpu ut Wuqub' Junajpu

A'in li esilal wank sa' xb'een qawa' Jun Junajpu ut Wuqub' Junajpu, li ke'yo'laak chaq rik'in qana' Ixpiyakok ut qana' Ixb'aalamke.

Jun Junajpu kiwank kiib' li ralal xk'ajol rik'in qana' Ixb'akiyalo, li xb'een ke'xk'ab'a'i Jun B'atz' ut li xkab' a'an, Jun Ch'owen.

Wuqub' Junajpu maak'a' chaq xsum aatin.

Naq wankeb' chaq sa' xsaajilal, li ras qawa' Jun Junajpu, jo'q'e naq wankeb' li xhoonal nake'ok chi xb'atz'unkil li b'uuluk ut li b'olotz.

Sa' jun kutank, naq yookeb' chaq xb'atz'unkil li b'olotz sa' xb'ehil li xb'alb'a, ke'ab'iik xb'aan qawa' Jun Kame ut Wuqub' Kame, a'ineb' li xb'eenileb' li xb'alb'a.

5Aniheb' tz'aqal li jwal yookeb' chi eek'ank arin ut yookeb' reek'asinkil li ch'och'.
Ink'a' nake'xk'e qaloq'al ut nake'ok chi yalok chiqix.

Chiwanoq chaq xb'oqb'aleb', che'chalq chi b'atz'unk b'olotz arin, b'ar wi' too'elq chi
ub'ej chi ruheb' 5chankeb' Jun Kame ut Wuqub' Kame5, ut sa' junpaat ke'xtaqla eb'
laj taql a'aneb' li Warom, Jun Raqan Warom, Kakix Warom, ut laj Jolom Warom.

5Ayuqex chi xb'oqb'aleb' ut k'eemaq li esil a'in cho'q reheb':

“Chankeb' li qawa'chin naq texchalq chi b'atz'unk b'olotz qik'in, re naq chi jo'ka'in
tsaho'q li qach'ool, xb'aan naq nasachk qach'ool sa' xk'ab'a'eb'. Jo'kan b'i chalqex,
kama'in ke'xye eb' li qawa'chin. Ut cheek'amaq chaq arin leek'anjelob'aal cho'q re li
b'atz'unk, leematq'ab', xta leeruq'b', jo'kan aj wi' leeb'olotz” kama'in xe'xye chaq eb'
li qawa'chin.

Tzimaj Warom, a'an jun aj taql jwal seeb', chanchank naq nakutmank junaq li tzimaj;
Roq Warom jun aj wi' li roq wank; Mo' Warom kaq xxala li rix, ut Jolom Warom ka'aj
wi' xjolom wank, maak'a' roq, ab'an wankeb' xxik'.

Naq xe'elk chaq sa' xb'alb'a, xe'wulak chi junpaat sa' li neb'a, b'ar wi' Jun Junajpu
ut Wuqub' Junajpu yookeb' chi b'atz'unk, ut aran ke'jultikaak reheb' li esilal.

5Ma yaal naq kama'an xe'xye chaq eb' li qawa'chin Jun Kame ut Wuqub' Kame.

5Kama'an, ut laa'o tentook texqochb'eeni “teek'am chaq chi xjunil li k'a' ru tk'anjelaq
eere cho'q re li b'atz'unk”, chankeb' li qawa'chin.

5Usaq, ab'an tentook too'eroyb'eeni b'ayaq ka'aj wi' tqachaq'rab'i chaq li qana'

5Chankeb' li saaj poyanam naq ke'sumenk.

Ut naq k'ewulak sa' li rochoch, kama'in naq ke'raatina:

5Xik qe, at qana'. Eb' laj taql xe'chalk chaq sa' Xb'alb'a xe'k'ulunk chi qak'amb'al.
Arin tkanaaq li qab'olotz yal chi to' 5Chankeb', ut sa' junpaat ke'kooheb' xtaqsinkil
sa' xb'een che' sa' li rochocheb'5. Toj moqon chik toob'atz'unq.

Moqon chik naq ke'xik rik'in laj Jun B'atz' ut laj Jun Ch'owen, ke'yehe' re:

5Laa'exaq li teeraapusi li xolb', texb'ichanq, texb'onoq ut texpech'oq; cheek'ehaq b'ayaq li sahil ch'oolejil sa' li ochoch ut sa' raam li qixa'an.

Naq ke'xchaq'rab'i rib' rik'in li rixa'anb'ej lxmukane, a'in kichalk xrahil sa' xch'ool ut ki'ok chi yaab'ak.

5Maak'e aak'a'uxl ixa'anb'ej, laa'o xik qe, ab'an maji' nakookamk.

Sa' junpaat ke'koheb' ut k'utb'ileb' xb'e xb'aaneb' laj taql. Chi kama'in naq ke'ok chaq chi kub'EEK sa' li b'e li naxik aran sa' xb'alb'a, chi ruheb' li liq'lookil ru eeb'.

Ke'ok chi kub'EEK toj reetal naq ke'wulak chi re jun nima' li jwal kaw li roq naq nanume' chi ruheb' li siwank, li naxk'ab'a'i Nimqi Siwan ut Kok' Siwan. Chi rix chik a'an ke'nume sa' li nima' nanume sa' xyanqeb' xche'ul li joom. Xche'ul li joom xiikil tz'aqal xk'ihal ut naab'al li xk'ixul, ab'an eb' a'in ke'ruhank chi nume'k ut ink'a' ke'xtiq' rib'.

Moqon chik ke'wulak chi re jun li nima' kik' ru li xha'il ut ke'xq'ax ru ab'an ink'a' ke'ruk' li xha'il; toj reetal kooxe'xtaw jun chik li nima' ab'an chaab'il nak'utunk li ha', ab'an ink'a' aj wi' ke'ruhank chi jo't'e'ek. Ke'xtiika li xb'eheb' toj reetal naq ke'xtaw kaahib' li b'e, toj aran chik ke'jot'e' sa' xq'axb'al xxala li kaahib' chi b'e.

Re li kaahib' chi b'e a'in, wank jun kaqi b'e, q'eqi b'e, saqi b'e ut jun q'ani b'e. Ut li q'eqi b'e ke'aatinank re ut kixye a'in:

5Laa'in li b'e tentook teetaaqe, xb'aan naq laa'in xb'ehil xtawb'al li Ajaw.

Aran naq ke'jot'e' xb'aan naq li b'e a'in naxik toj sa' Xb'alb'a. Naq ke'wulak sa' li na'ajej nake'ch'utami'k wi' xch'uutal eb' li qawa'chin wankeb' aran sa' Xb'alb'a, ab'an Jun Junajpu ut Wuqub' Junajpu ke'xk'e reetal naq ak ke'tz'eqok.

Ab'an, li xb'een wankeb' aran chi chunchuuk a'an li yiib'anb'il che'il poyanam, li yiib'anb'il xb'aaneb' li wankeb' sa' Xb'alb'a.

Eb' a'in xb'een wa' ke'k'eemank xsahileb' sa' xch'ool:

5Ma sa laach'ool, Jun Kame, ma sa laach'ool Wuqub' Kame, chankeb' chi jo'ka'in reheb' li yiib'anb'il che'il poyanam, ab'an eb' a'in tiik ink'a' ke'chaq'ok. Chi ru li hoonal

a'an eb' li qawa'chin re li Xb'alb'a ke'xjap re chi se'ek ut jo'kan aj wi' eb' li qawa'chin wankeb' aran ke'xjap aj wi' re chi se'ek, xb'aan naq ke'xk'a'uxla naq ak xe'xjot' laj Jun Junajpu ut Wuqub' Junajpu.

Chi rix chik a'an ke'aatinak Jun Kame ut Wuqub' Kame.

5Yaal tz'aqal, chankeb'. Wulaj te'xkawresi li k'ojl, eb' li matq'aab' ut eb' li lanleb' uq'b' 5chankeb' reheb'.

5Chalqex chi hilank chi ru li qatem 5ke'yeehe'k re.

Ab'an li tem yookeb' xyeechi'inkil reheb' a'an jun li tiqwal pek ut a'in ke'k'atok reheb'. Eb' li saaj al ke'ok xsutunkil rib' sa' xb'een, ab'an ink'a' chik ke'usaak, wi' raj ink'a' ke'wakliik chi junpaat ke'k'at raj chi us xko li riteb'.

Eb' li qawa'chin wankeb' sa' xb'alb'a xiikil naq ke'xchaj re chi xse'enkileb'.

5Anaqwank ayuqex sa' li ochoch wank le' 5ke'yeehe'k re 5aran tk'eemanq eere jun perelaq leechaj ut jun leemay ut aran texwarq chaq.

Sa' junpaat ke'wulak sa' li ochoch q'oqyiin xsa'; chi xjunil xsa' li ochoch xiikil tz'aqal li q'oqyiin chi sa'.

Ab'anan eb' li qawa'chin re li Xb'alb'a ke'ok xk'a'uxlankil k'a' ru truuq te'xb'aanu.

5Qakamsihaqeb' wulaj, re naq te'kamq chi junpaat, re naq tooruhanq xb'atz'unlenkil eb' li xk'anjelob'aal, chankeb' chi rib'ileb' rib'.

Jun Junajpu ut Wuqub' Junajpu ke'ok sa' li q'oqyiinil ochoch, b'ar wi' ke'xk'am li xchaj; ut jun aj wi' li chaj ut junjunq li xmayeb' lechlook, li k'eeb'il re xb'aaneb' li qawa'chin.

Eb' a'in k'utzk'uukeb' sa' li q'oqyiink naq ke'wulak laj k'amol re li chaj ut li may. Naq ke'ok nalemtz'unk xkutankil li chaj.

5Lechomaq leechaj ut leemay cheejunqal; ab'an meechoy, xb'aan naq tentook teeq'axtesi chi tz'aqal re ru naq tsaqewk, a'an li xe'xye chaq eb' li qawa'chin.

Kama'in ke'ye'e chaq reheb'. Ut jo'ka'in naq ke'wank xjot'b'aleb', sa' xk'ab'a' naq kilajk li chaj ut jo'kan aj wi' li may li kiwank xk'eeb'aleb' re.

Naq Jun Junajpu ut Wuwub' Junajpu, ke'wulak chi ru Jun Kame ut Wuqub' Kame, ke'patz'e re chi kama'in:

5B'ar xeeke' eb' li may ut li chaj xk'eemank eere chi ru li q'oqyiin.

5ki'oso', qawa'.

5Usaq. Anaqwank traqmanq ru leekutank. Anaqwank texkamq ut arin tkanaaq chi muqmuuk leek'a'uxl. Anaqwank texqakamsi 5ke'yeehe'k re.

Jo'kan naq ke'kamsiik ut ke'muqe' sa' jun li na'ajej nake'xk'ab'a'i "Xna'aj cha". Rub'elaj li xmuqb'al laj Jun Junajpu ke'xset li xjolom ut xkomon chik li xjunxaqalil ke'xmuq b'ar wi' muqmuuk li riitz'in.

5K'amomaq li xjolom ut k'eemaq chaq sa' ru'uj li che' natawmank sa' xyi li b'e 5A'an a'in li xtaql ke'xk'e eb' li qawa'chin re li Xb'alb'a. Naq ke'xkanab' chaq sa' ru'uj che' xjolom laj Jun Junajpu, numtajenaq naq ki'ok chi uuchink li che' a'in, maajunwa raj na'ilman'k chi kama'an.

Jun Kame ut Wuqub' Kame nake'sachk xch'ool rilb'al ru li che' yook chi xk'eeb'al, xb'aan naq nujenaq sa' chi xjunil ru'uj li che', ab'an li xjolom Jun Junapu ink'a' chik nak'utunk, tiik kijuntaq'eeto'k rik'in xkomon ru li che'. Chi xjunileb' li wankeb' aran Xb'alb'a ke'chalk chi rilb'al li sachb'al ch'ool yook chi k'ulmank.

Jo'kan naq, eb' li qawa'chin re li Xb'alb'a ke'xk'e li taqlaak a'in:

5Maajun naruuk nawank rub'el li che' a'in, maajun naruuk nach'oqok ru li che' a'in.

Li xjolom Jun Junajpu ink'a' chik kik'utunk, xb'aan naq tiik kijunajo' ru rik'in chi xjunil ru li che' li naxk'ab'a'i xche'ul li joom.

Ab'an, jun li saajil ixq kirab'i li ch'ina'usil seeraq' a'in, anaqwank tqajultika chank ru naq kiwank li xwulajik.

Li Xkik'

Aran sa' Xb'alb'a kiwank jun li saaj ixq li naxk'ab'a'i Xkik', xyaalalil li xk'ab'a' a'an "li kik". Chaq'al ru, chanchank ta wi' jo' jun li uutz'u'uj.

Sa' jun li kutank kirab'i li xyuwa', li qawa' Hoyol kik' (Chuchumaquic) naq ki'ok chi aatinak chi rix li che' li maajunwa kixk'e ru, toj naq ke'xk'e sa' ru'uj xjolom laj Hun Junajpu ut sa' xk'ab'a' a'in kinujak li ru sa' ru'uj. Kisach xch'ool li Xkik' rab'inkil li seeraq' a'in ut ki'ok xk'a'uxlankil chi jo'ka'in:

5K'a' ut ta wi' naq ink'a' nakinruhank rilb'al li che' li rajlal nake'xpatz'.

Maak'ajo' tz'aqal naq narataw raj rilb'al, ab'an sa' jun kutank kikoo'o xjunes ut naq kiwulak chi xk'atq xtoonil li che' re joom, naq ki'ok raj xch'e'b'al li ru, sa' junpaat kirab'i jun xyaab' li kuxej ki'elk chaq sa' ruq'eb' li che' ut kama'in kixye:

5K'a' ru tz'aqal taawaj. Ru li che' yookat rilb'al, a'aneb' xb'aqel jolom. Ma tz'aqal taawaj.

5Heehe' chank li Xkik' naq kisumenk.

5Usaq b'i, ye'eb' chaq laanim uq'b'.

Aran naq li saaj ixq kixtaqsi li ruq'b' ut sa' junpaat kit'ane' chaq sa' xyi li ruq'b' b'ab'ay li leeleb', ab'an sa' junpaat kichaqik.

Li Xkik' toj sachsook aj wi' li xna'leb' naq kirab'i wi' chik xyaab' xkux laj Jun Junajpu.

5Sa' linleeleb', xink'e aawe li riyajil eb' laawalal aak'ajol.

Jo'kan b'i naruuk nakattaaq' sa' xb'een li ch'och', xb'aan naq moko tatkamq ta.

Jo'kan utan laj Jun Junajpu xb'aanu li sachb'al ch'oolej a'in sa' xk'ab'a' xtaql qawa' Jun Raqan, qawa' Ch'i'ip Kaaq li na'eetalink ut qawa' Xrepom kaaq li natiq'ok.

Moqon chi rix li kik'ulmank li Xkik' kisutq'i sa' li rochoch.

Naq kinume' li waqib' po, qawa' Hoyol kik' (Chuchumaquic), kixk'e reetal naq li xrab'in wank pe' sa' yu'am ut jo'kan naq kiko'o chi xk'eeb'al li esilal rik'in li qawa'chin wankeb' aran Xb'alb'a, ut eb' a'in kama'in ke'xye chaq re:

5Xyeehaq aawe ani aj e li k'uula'al li tyo'laaq rik'in; ab'an wi' ink'a' naxye aawe, taqla chi najt re naq te'xkamsi.

Li yuwa'b'ej kisutq'i sa' rochoch chi maak'ajo' li xjosq'il ut kipatz'ok re li ixqa'al:

5Ani aj e li k'uula'al tyo'laaq aawik'in.

5Laa'in maak'a' k'uula'al wik'in qawa'chin; toj maji' nakinnaw ru winq, 5naq kichaq'ok li Xkik'.

Sa' xk'ab'a' naq ink'a' kixk'ul resilal li k'a' ru traj xnawb'al qawa' Hoyol Kik' (Chuchumaquic) kixtaqlaheb' kaahib' li warom re naq te'xik chi xkamsinkil ut naq teksutq'iiq teek'uula chaq li raam sa' junaq li joom.

Eb' li warom ke'xchap li xq'esnal pek, ke'riiqa li Xkik' ut ke'xk'am re naq te'ruhanq xpaab'ankil li xtaqlankileb', ab'an li saaj ixq kixtz'aama chi ruheb' a'in:

5Ink'a' naruuk naq teeb'aanu li taqlaak a'in, xb'aan naq maawa' re xk'utb'al inxuutan li k'uula'al taayo'laaq wik'in; a'in kink'ul sa' xk'ab'a' naq kinwulak rilb'al xjolom laj Jun Junajpu ut kinixkut chaq rik'in li xleeleb', kama'in tz'aqal kik'ulmank 5Chank li saaj ixq naq ki'aatinak.

5K'a' ru put tqak'ut jo' reeqaj laawaam, li xyaalalil laa'o ink'a' naqaj raj naq tatkamq 5chankeb' laj taql naq ke'sumenk.

5Usaq, anaqwank xookemaq ru li che' a'in.

Sa' li hoonal a'an, ki'ok chaq chi elk li kaqi ha' sa' jun reheb' li che' ut a'in kisutq'i jo' jun sachb'al ch'oolej sa' xk'ab'a' li saaj ixq, jo'ka'an naq ke'xk'ab'a'i Kik' Che'.

Li ha' ki'elk chaq sa' li che' sa' junpaat kisutq'i kama' jun li aamej. Toja' naq sa' xraqik ki'ok chi lemtz'unk ru, a'in naq kixteb'eb' rib' sa' li kukb' kama' chik li kik' naq kik'utunk.

Eb' li warom ke'kooheb' sa' junpaat chi xk'utb'al li jom chi ruheb' li qawa'chin, ut eb' a'in ke'xkut sa' xaml chi xjunil li k'a' ru wank chi sa'. A'yaal jo' chank ru naq yook chi k'at, ki'ok chi xjek'b'al rib' li xb'ook sa' li iq' ut ke'sachk xch'ool eb' li wankeb' sa' li na'ajej a'an.

Eb' li warom ink'a' chik ke'xb'ay rib'eb' ut junpaat ke'kooheb' sa' xb'een li ch'och', b'ar wi' ke'sutq'i cho'q aj k'anjel chi ru li saaj ixq.

Kama'in naq ke'wank chaq xb'alaq'inkileb' eb' li qawa'chin re li xb'alb'a.

Maji' najaq xk'ulb'al a'in, naq li Xkik' kiwulak sa' rochoch li Ixmukane ut kixye re chi kama'in:

5At loq'laj na'b'ej; laa'in laawalib' ut laawixqa'al.

5Ut laa'at b'ar nakatchalk chaq, b'ar wankeb' li walal ink'ajol, ma ink'a' ta b'i xe'kam chaq sa' xb'alb'a.

Li yookat rilb'aleb' arin, li xk'ab'a'eb' a'an Jun B'atz' ut Jun Ch'owen, a'aneb' li eeqajeb' sa' xk'ab'a' naq a'aneb' ralal xk'ajol qawa' Jun Junajpu. Jo'kan naq ayu, elen arin 5kama'in naq kixjap re li cheekel ixq.

5Yaal tz'aqal, laa'in laawalib' chalen chaq junxil kutank. Laa'in re qawa' Jun Junajpu sa' xk'ab'a' li k'a' ru yook chaq chi siyaak wiik'in. Qawa' Jun Junajpu ut Wuqub' Junajpu moko kamenaqeb' ta: te'xk'utb'esi chaq wi' chik rib' atinna'. Chi seeb' taawileb' wi' chik ru li rilob'aaleb' rik'in li tyo'laaq wik'in 5Kama'in naq kisumenk li Xkik'.

Naq ke'rab'i a'in laj Jun B'atz' ut Jun Ch'owen ke'chalk xjosq'ileb'. Eb' li kiib' chi saaj al a'in nake'xnumsi kutank chi raapunkil li xolb', yookeb' aj wi' chi b'ichank, chi b'onok ut chi pech'ok. Eb' a'in nake'k'ojob'ank xch'ool li ixa'anb'ej.

Naq li ixa'anb'ej ki'aatinak wi' chik, a'an re xyeeb'al a'in:

5Ink'a' nawaj naq laa'ataq li walib', sa' xk'ab'a' naq li k'a' ru yook chaq chi siyaak aawik'in a'an ruhil laat'anik sa' li majelal, laa'at aj wi' aj tik'ti': eb' li walal ink'ajol yookat xpatz'b'aleb', ak kamenaqeb' chik. Chi xjunil li yookin xyeeb'al aawe, a'an tz'aqal li yaal. Ab'an usaq wi' laa'at li wa'lib', kama' yookat xyeeb'al. Ayu chi xk'amb'al li tzakahemq. Ayu q'ol chaq jun soq'aq li hal toja' naq tatsutq'iiq chaq 5kama'in kixye re li Xkik'.

5Usaq chunk naq kichaq'ok li saaj ixq, ut kixtikib' li xb'e sa' li xk'al wankeb' laj Jun B'atz' ut laj Jun Ch'owen.

Naq ke'wulak jun toon aj wi' li k'al ke'xtaw, jo'kan naq ki'ok chaq li xk'a'uxl sa' li raam.

5Ay, maak'ajo' xrahil wankin wi'. B'ar ta wi' tintaw jun soq' li hal, jo' patz'b'il we, 5chunk naq kixye. Sa' junpaat ki'ok chi xb'oqb'aleb' laj k'aak'alanel re li tzakahemq ut kixb'oqeb' aj wi' li nake'chIQok re li ixim.

Sa' junpaat, ki'ok xmich'b'al rismal li kaqi hal, ab'an ink'a' naxq'ol li hal. Chi rix a'an ki'ok chi xk'eeb'al sa' li soq' kama' chik li hal naq kixb'uyub' ut li soq' kinujak chi junajwa.

Chi rix a'in kisutq'i chaq. Eb' li xul ke'iiqank chaq re li soq', ut naq ke'wulak ke'kooheb' xkanab'ankil sa' xxuk li ochoch, chanchank ta wi' naq li ixqa'al kik'amok chaq re. Naq kiril li ixa'anb'ej li hal wank sa' li soq', kixye chi kama'in:

5B'ar xaak'am chaq chi xjunil li ixim a'in, ma xaachoy chaq chi xjunil li qahal ut xaak'am chaq chi xjunil sa' a'in. xik chaq we chi rilb'al 5Chunk naq kisumenk li ixa'anb'ej, ut kixtikib' xb'e re txik sa' li xk'al. Ab'an li jun toon chi k'al toj wank aj wi' sa' xna'aj, kixtaw aj wi' chaq reetalil xna'aj li soq'. Chi kama'in li ixa'anb'ej kisutq'i chaq chi junpaat sa' li rochoch ut kixye re li lxxik':

5A'in jun reetalil naq laa'at tz'aqal li walib'. Anaqwank ok we rilb'al laab'aanuhem, naraj naxye li k'a' ru yook chaq li alaak aawik'in, nakinnaw naq eb' a'in wankeb' li xnawom.

Jun B'atz' ut Jun Ch'owen

Laj Jun Junajpu, kiwank kiib' li ralal xk'ajol rk'in li lxb'akiyalo, li xb'een a'an laj Jun B'atz' ut li xkab' a'an laj Jun Ch'owen.

Wuqub' Junajpu maak'a' rixaqil.

Toj wankeb' aj wi' sa' xb'een li ruuchich'och' naq kikamk xna' laj Jun B'atz' ut laj Jun Ch'owen.

Naq li Xkik' kiyo'laak rik'in laj Junajpu ut li lxb'aalamke, li ixa'anb'ej lxmukane' ink'a' chik kiril li xyo'lajikeb', sa' xk'ab'a' naq sa' pim ke'yo'laak xk'uula'al li saaj ixqa'al.

Ab'an naq ke'wulak sa' li rochoch ink'a' nake'kanab'aak chi wark, li lxmukane kixye re li ralib': 5Tz'eqeb' chaq chi rix ochoch, xb'aan naq xiikil naq nake'xjap re.

Laj Jun B'atz' ut Jun Ch'owen sa' junpaat kikoo'o chi risinkileb' ut ke'kooheb' xk'eeb'al sa' xb'een jun li mul sank.

Ab'an eb' a'in saasa naq ke'ok chi wark b'ar wi' ke'uxk xk'eeb'aleb'. Jo'kan naq moqon chik ke'isiik wi' chik sa' li xna'aj ut ke'uxk xk'eeb'aleb' sa' xb'een li k'ix.

Li rajomeb' laj Jun B'atz' ut laj Jun Ch'owen a'an naq laj Junajpu tkamq sa' xmuleb' li sank malaj sa' xb'een li k'ix sa' xk'ab'a' naq xiikil naq nake'kaqaliik ut nake'tz'eqtaanaak.

Laj Jun B'atz' ut Jun Ch'owen eb' a'in xe'xb'aanu chaq raapunkil li xolb', aj b'ichanel, aj b'ononel, aj pech'onel ut chi xjunil nake'xnaw xb'aanunkil. Naab'al tz'aqal li xnawom wankeb' ut nake'xnaw tz'aqal xna'leb'il xyo'lajik li riitz'ineb', ab'an ink'a' nake'raj xk'utb'esinkil li xnawomeb', xb'aan naq li xch'ooleb' nujenaq chi ma'usilal chi rib'ileb' aj wi' rib'.

Naq Junajpu ut lxb'aalamke yookeb' chaq chi k'iik ka'aj wi' li kutuk rik'in puub' che' nake'xb'aanu rajlal kutank; moko raab'ileb' ta xb'aan li ixa'anb'ej, chi moko xb'aan qawa' Jun B'atz' ut qawa' Jun Ch'owen. Ab'an qawa' Junajpu ut lxb'aalamke ink'a' nake'po' xb'aan a'in; moko raab'ileb' ta xb'aan li ixa'anb'ej chi moko xb'aan Jun B'atz' ut Jun Ch'owen. Ab'an Junajpu ut lxb'aalamke ink'a' nake'po' sa' xk'ab'a' naq nake'xnaw k'a' ru li nake'ruhank xb'aanunkil ut jo'kan naq saqenk chi ruheb' rik'in li k'a' ru nak'ulmank. Rajlal kutank nake'xk'am eb' li tz'ik ut nake'xkamsi chaq, ab'an laj Jun B'atz' ut laj Jun Ch'owen, nake'xk'ux ut maajun tz'uqul nake'k'eemank reheb' sa' xkiib'aleb'.

Naq qawa' Junajpu ut qana' lxb'aalamke ke'wulak chi maak'a' nayo'laak rik'ineb', li ixa'anb'ej kixwech'eb' sa' josq'il.

5K'a' ut naq maajun li tz'ik xe'k'am chaq.

5Li xyaalalil at qixa'an, a'an naq t'ilt'o xe'kanaak chaq chi qu sa' ru'uj li che' ut moko xooruhank ta chi taqe'k chi xkub'sinkileb'. Wi' te'xk'ul xch'ool eb' li qas, naruuk nake'xik chi qix chi xkub'sinkileb' 5Kama'in ke'xye.

5Usaq 5Chankeb' naq ke'sumenk li asb'ejeb'5, naq tchalq li saqewink tooxik chaq cherix.

Jo'kan naq, qawa' Junajpu ut qana' lxb'aalamke ke'patz'ok chi rib'ileb' rib' chank ru te'ruhanq xkub'sinkil li numtaak naxb'aanu laj Jun B'atz' ut laj Jun Ch'owen.

5Ka'aj wi' tqajal li rilob'aaleb' sa' xk'ab'a' li rahilal xe'xb'aanu chaq qe.

Eb' a'in xe'raj raj naq laa'o tookamq, naq toosachq chi junajwa. Jo'kan naq tqaj elk chi uub'ej chi ruheb' ut tqak'e junaq li xk'utb'al. Kama'in yookeb' xyeeb'al naq yookeb' chi xik rub'el li che' naxk'ab'a'i Kante' rochb'eeneb' li ras.

Xiikileb' xk'ihaleb' li tz'ik yookeb' chi xik'ank sa' ru'uj li che' ut eb' li asb'ej maak'ajo' naq nake'eek'ank xch'ool chi rilb'aleb'. Naab'aleb' li tz'ik ab'an maajun reheb' nat'ane' chaq.

5Eb' li tz'ik ink'a' nake't'ane' chaq chi ru ch'och'. Ayuqex kub'simaqeb' chaq, chankeb' li asb'ej.

5Usaq, chankeb' naq ke'sumenk. Sa' junpaat ke'taaqe' sa' ru'uj li che', ab'an a'in jwal ke'nimqank ut maak'ajo' naq kinimank xsa' li xtoonai, ut naq laj Jun B'atz' ut Jun Ch'owen ke'raj kub'eek, ink'a' chik ke'ruhank.

Jo'kan naq eb' a'in ke'xjap chaq re sa' ru'uj li che':

5Ex qas, k'a' ru yooko xk'ulb'al.

Laa'o wanko sa' majelal. Yal rik'in rilb'al li che' a'in maak'ajo' naq nakooxiwak. Jo'kan naq Junajpu ut lxb'aalamke ke'sumenk chi ie'ka'in:

te'k'ixaq leewex ut b'ak'omaq rub'el leesa'; teekanab' chi kelkook li xk'aan. Naq chi jo'ka'in chi saasa naq texb'eeq.

Laj Jun B'atz' ut laj Jun Ch'owen ke'xb'aanu li k'a' ru ke'yeemank reheb', ab'an li k'aam ke'xkanab' chi kelkook kisutq'i cho'q xye ut aran naq ke'sutq'i cho'q b'atz'.

Sa' junpaat ke'ok chi lochte'ek sa' ru'uj li che' ut ke'kanaak sa' yaal rub'el li k'iche', yal eetz'un'k aj chik nake'xb'aanu ut nake't'uyank chi ruheb' ruq'b' li che'.

Yal jo'kan naq qawa' Junajpu ut qana' Ixb'aalamke ke'ruhank chi elk chi uub'ej chi ruheb' a'in. Yal jun sachb'al ch'oolej naq ke'ruhank xb'aanunkil. Jo'ka'in naq ke'sutq'i sa' li rochoheb' ut ke'raatina li ixa'anb'ej ut rik'in aj wi' li xna'eb', kama'in ke'xye reheb':

5K'a' ru ta wi' xe'xk'ul chaq eb' li qaseb', yal sa' junpaat xe'sutq'i li rilob'aal jo' eb' li b'atz'.

5Wi' xeeb'aanu junaq li ma'usilal reheb' leeras laa'in xineek'e sa' rahilal ut xeek'e naab'al xrahil sa' inch'ool. Meeb'aanu li yib' aj na'leb' a'in reheb' 5chank li ixa'anb'ej Ixmukane naq kisumenk.

Kama'in naq ke'sumenk eb' a'in:

5Maak'e aak'a'uxl at qixa'anb'ej. Toj taawileb' wi' chik rilob'aaleb' li qas, eb' a'in te'sutq'iiq chaq wi' chik, ab'an jwal tch'a'ajko'q xnumsinkil a'in cho'q aawe. Matt'ane' sa' li se'ek, anaqwank xhoonalil li yalok q'e.

Sa' junpaat ke'ok chi wajb'ak, ke'ok rapunkil li xolb' ut ke'ok xch'e'b'al li tun, chi rix a'an ke'ok xb'ichankil xb'ich laj Junajpu K'oy. Chi rix a'an ke'chunlaak chi xk'atq li ixa'anb'ej ut yookeb' chi wajb'ak ut rik'in li b'ich ut li wajb' yookeb' chi b'oqok.

Toj reetal naq ke'k'utunk chaq laj Jun B'atz' ut Jun Ch'owen ut ka'aj wi' naq ke'wulak ke'ok chi xajok, ab'an naq li ixa'anb'ej kiril chank ru yookeb' reek'asinkil rib', ink'a' chik kixkuy, ki'ok chi se'ek; jo'kan naq eb' a'in ke'kooheb' sa' junpaat ut maajunwa chik ke'ilman'k ru.

5Ma xaak'e reetal, ixa'anb'ej, xe'kooheb' sa' eb' li k'iche'. K'a' ru yookat xb'aanunkil. Kaahib' sut aj wi' tqab'aanu li yale'k a'in ut oxib' sut aj chik. Tqab'oqeb' chaq rik'in li xolb' ut rik'ineb' li b'ich, ab'an ink'a' naruuk nakatse'ek. Chitiklaaq li yale'k 5Maak'e chankeb' Junajpu ut Ixb'aalamke ut ke'ok wi' chik chi wajb'ak.

Jun B'atz' ut Jun Ch'owen naq ke'sutq'i chaq yookeb' chi xajok ut kewulak toj sa' xneb'aal li ochoch. Chi xjunil li k'a' ru yookat xk'utb'esinkil naxk'eheb' xse' li ixa'anb'ej

toj reetal naq kixjap re chi se'ek. Li xyaalal naq jwal ch'ina'us tz'aqal rilb'aleb' naq ke'wulak rik'ineb' li rilob'aaleb' re b'atz', nimqeb' li xyi rixeb' ut b'aq xsa' li xye ut hoomo chi ruheb' li xsa', chi xjunil a'in kixb'aanu naq li lxmukane ki'ok chi se'ek.

Chi rix a'an kekooheb' wi' chik sa' eb' li pim ut Junajpu ut lxb'aalamke ke'xye chi kama'in:

5Ut anaqwank k'a' ru tqab'aanu ixa'anb'ej. Toj roxwahil chik tqayal.

Ke'xwajb'a wi' chik li xolb' ut eb' li b'atz' yookeb' chi xajok naq ke'sutq'i chaq. Li ixa'anb'ej yal kixkuy li xse'. Chi rix a'an ketaqe' sa' xb'een rochochil li k'uleb'aal tzakahemq: Sa' eb' li xnaq' ru nalemtz'un chaq chi kaq, nake'xnumsisib'e li ru'ujeb' ut nake'xxib'e rib' rik'in li k'a' ru nake'xb'aanu chi rib'ileb' rib'.

Naq kiril li ixa'anb'ej a'in, kixjap re chi se'ek, ut sa' xk'ab'a' a'in ink'a' chik ke'ilman ruheb'.

5Ka'aj wi' chik anaqwank te'qab'oqeb' re naq te'elq chaq. A'in li xkaahil sut ut li xraqik 5chankeb' li saaj al.

Ke'ok wi' chik chi xwajb'ankil li xolb', ab'an laj Jun B'atz' ut laj Jun Ch'owen ink'a' chik ke'sutq'i chaq, xb'aan naq eb' a'in ke'kooheb' chi junpaat sa' eb' li k'iche'.

5Xqayal qaq'e at ixa'anb'ej; ab'an maak'e aak'a'uxl. Arin wanko laa'o; tentook toohawil kama' eb' li qas, chankeb' laj Junajpu ut lxb'aalamke.

Jun B'atz' ut Jun Ch'owen nake'yaab'aak xb'aaneb' laj wajb'anel ut eb' laj b'ichanel, jo'kan aj wi' xb'aaneb' li najter poyanam. Nake'yaab'aak aj wi' xb'aaneb' laj b'ononel ut eb' laj peech' ut naab'al li chaab'il na'leb' ke'xb'aanu naq ke'wank rik'in li ixa'anb'ej ut rik'ineb' li xna'eb' junxil chaq q'e kutank. Ab'an ke'wank xsutq'esinkileb' jo' xul ut ke'sutq'i jo' b'atz' sa' xk'ab'a' naq ke'xrahob'tesi li raseb'.

Junajpu ut lxb'aalamke

Anaqwank laj Junajpu ut lxb'aalamke ke'xk'anjela li k'al. Ke'xchap li xmaal ut eb' li rawleb', ut ke'kooheb' sa' li na'ajej b'ar wi' twanq li awk.

Li xyaalalil naq eb' a'in nake'xb'aanu li sachb'al ch'oolej. Nake'xkur chi maal li che' ut a'in nat'ane' sa' xb'een li ch'och' ut a'in naxmich' chi xjunil li qulb', ut ke't'ane' aj wi' xkomoneb' li che'.

Nake'xtoch' li rawleb' chi ru li ch'och' ut chi xjunil li na'ajej nakanaak chi awb'il ru.

Sachb'al ch'oolej li nake'xb'aanu rik'in xk'ihalil li che' nake't'ane' yal rik'in jun kuruk li maal nake'xk'e ut jo'kan aj wi' xk'ihalil li na'ajej nakanaak chi awb'il ru yal sa' xk'ab'a' naq nake'xtoch' li rawleb' chi ru li ch'och'.

Naq ke'ril a'in laj Junajpu ut lxb'aalamke ke'xb'oq li muukuy ut ke'xye re naq taa'ok chi b'ichank naq twulaq li ixa'anb'ej chi xkanab'ankil li xtzakahemqeb', xb'aan naq eb' a'in ka'aj wi' te'raj yohok rik'ineb' li xpuub' che'.

5Kurukuku, kurukuku 5naq ke'ok chi b'ichank li muukuy naq kiril xwulajik li ixa'anb'ej, naq yook chaq jilok chi ru li b'e.

Chi jo'ka'in, eb' li saaj al ke'kooheb' sa' aanil sa' li k'al. Jun reheb' kixk'e li k'aj che' sa' xb'een li rismal ut li jun chik kixch'olaki li ch'och' sa' xnaq' ru ut chi ru li ruq'b', re naq li ixa'anb'ej tk'a'uxla naq yaal naq yookeb' chi k'anjelak.

Chi rix naq ke'rage' chi tzakank reheb' xwa'leb', chi xjunileb' ke'sutq'i sa' li rochocheb'.

Sa' li kutank jun chik laj Junajpu ut li lxb'aalamke ke'sutq'i sa' li k'al. Xiikil ke'xiwak sa' xk'ab'a' naq ke'ril chi xjunil li che' ut li qulb' ke'xt'an rub'elaj li kutank a'an xe'xaqliik ut xe'yo'laak wi' chik ut li ch'och' tiik yamyook wi' chik xsa' jo' naq wank chaq rub'elaj.

Jun sut chik yal rik'in jun kuruk li xmaaleb' ke'xt'an wi' chik chi xjunil eb' li che', eb' li qulb' ut re naq tnujaq wi' chik li awimq chi ru li ch'och' ke'xtoch' wi' chik li rawleb' yal sa' xk'ab'a' li jun toch'ok nake'xb'aanu.

Naq ke'raqe', ke'xye chi rib'ileb' rib' naq te'xk'e li k'aak'alenk chi ru li jun q'oqyiin re xnewb'al ani yook chi b'aanunk li rahilal reheb'. Ke'xmuq rib', sa' xyanqeb' li che' ut ka'aj wi' chi kama'in ke'ruhank rilb'al chank ru naq chi ru tuqtuuk q'oqyiin, nake'xch'utub' rib' chi xjunileb' li xul wankeb' sa' li pim ut kama'in nake'xye:

5Waklingex che', waklingex qulb'.

Naq eb' li xul ke'jilok muqmuukeb' wi', laj Junajpu ut lxb'aalamke, ke'xyal xq'e xchapb'al eb' li b'aalam ut li hix, ab'an eb' a'in xe'eelelik. Chi rixeb' ke'nume' jun li kej ut jun li imul, eb' a'in ke'chape' chi xye, ab'an ke't'upe' li xye sa' ruq'eb'. Jo'ka'an naq anaqwank tup xye li kej ut li imul.

Sa' xraqik ki'elk jun li ch'o taapisk'oq naq kik'utunk chaq; ab'an a'in ke'xram li xb'e ut ke'xchap rik'in jun li sut. Li ke'raj a'an xtz'apb'al li xmusiq'. Chi rix chik a'an ke'xk'at li xye sa' li xaml, jo'ka'in naq li ch'o maak'a' rismal. Aawilom taxaq chank ru naq li ch'o yook chi tz'aamank chi kama'in chi ruheb':

5Ach'ab'amaqin, mineekamsi. Laa'ex moko teek'anjela ta li ch'och', xb'aan naq Qaawa'ex. Eb' li k'anjelob'aal nawank roksinkil sa' li b'atz'unk b'olotz li ke'roksi chaq eb' li xna' xyuwa' li k'uulanb'il sa' xb'een che' re li rochocheb'. Li rixa'anb'ej toj maji' naraj xk'eeb'aleb' re, xb'aan naq eb' a'in ke'kam chaq sa' Xb'alb'a sa' xk'ab'a' eb' li k'anjelob'aal a'in.

5Yooqeb' sa' ochoch ut taak'uteb' chi qu 5Chankeb' re:

Naq ke'wulak sa' li ochoch li xb'een ke'xpatz' re li rixa'aneb' a'an naq te'k'ehe'q xtzakahemq ut ruk'a'eb'. Ab'an yal ke'raj xch'ool ke'xt'an jun kukb' li ha' chi ru ch'och' ut kama'in ke'xye:

5Ixa'anb'ej, yook qachaqi'el ut maak'a' ha' sa' li kukb'. Ayu k'am chik chaq b'ayaq.

Naq li ixa'anb'ej kikoo'o, eb' li saaj al ke'xtaqla jun li suq chi xhopb'al li kukb'.

Junpaataq chikan ke'xye re li xna' naq txik chi rilb'al k'a' ru xk'ul chaq li rixa'aneb', sa' xk'ab'a' naq jwal xb'ay chaq chi sutqiik.

Naq kikoo'o li lxxik' chi xsik'b'al li ixa'anb'ej, eb' li saaj al ke'ok risinkil li ch'o b'ar wi' ke'xmuq. A'in kitaaqe' sa' xb'een che' kixhit chaq li tz'uumal b'olotz ut li junch'ol chi k'anjelob'aal na'oksimank sa' li b'atz'unk kixk'e reheb' li saaj al ut eb' a'in sa' junpaat ke'xk'uula. Chi rix chik a'in ke'koo'eb' sa' roq li ha' b'ar wi' natawmank chaq li na'b'ej ut li rixa'aneb', ke'xtz'ap chaq xhopolal li kukb' toja' naq ke'sutq'i chaq sa' komonil sa' li rochocheb'.

Chi ru chik li kutank jun, laj Junajpu ut li lxb'aalamke ke'ok chi b'atz'unk sa' li neb'aal b'ar wi' k'aynaqeb' chi b'atz'unk laj Junajpu ut laj Wuqub' Junajpu.

Xiikil tz'aqal naq napisk'ok li b'olotz, jo'kan naq sa' xk'ab'a' a'in eb' li qawa'chin wankeb' sa' Xb'alb'a ke'patz'ok reheb' li xtaql, eb' li warom, eb' a'in li yookeb' chi b'atz'unk rik'ineb' li xjolom ab'an moqon chik ke'taqlaak:

5Ayuqex, k'amomaqeb' chaq, chalqeb' chi b'atz'unk qik'in.

Eb' li warom ink'a' ke'b'ayk chi wulak sa' rochoch li lxmukane ut ke'xq'axtesi li esilal ke'k'ehe' chaq xb'aan laj taql reheb'.

Xiikil naq kichalk xk'a'uxl li ixa'anb'ej, jo'kan naq kixtaqla jun li uk' chi xsik'b'al laj Junajpu ut li lxb'aalamke.

Sa' li b'e li uk' kixtaw laj Tamasul, a'in jun li k'oopopo' ut kixpatz' re chi kama'in:

5At uk', b'ar xik aawe.

5Xik chaq we toj b'ar wi' yookeb' chi b'atz'unk b'olotz eb' li al ut wank jun li esilal nakink'am sa' linsa' cho'q reheb'.

5Yookin xk'eeb'al reetal naq jwal lub'luukat ut ink'a' chik nakatruhank chi b'EEK. Wi' taawaj tatinnuq' ut chi kama'in tooxik sa' aanil.

5Usaq 5Chank li uk' naq kisumenk.

Chi jo'ka'in laj Tamasul kixnuq' li uk' ut ki'ok chi pitzk'ok chi ru li b'e.

Laj Tamasul, xiikil naq kilub'k chi pitzk'ok, ab'an sa' b'e kixk'ul jun li k'anti' laj Saqikas xk'ab'a'.

5B'ar xik aawe Tamasul chunk li k'anti' naq kipatz'ok.

5Yookin xk'amb'al jun li taql sa' linsa' cho'q reheb' li al yookeb' chaq chi b'atz'unk b'olotz 5Kama'in naq kisumenk li k'oopopo'.

5Jwal lub'luukat Tamasul, nak'utunk naq ink'a' chik nakaakuy li aanilak. Ab'an wi' taawaj tatinnuq' re naq junpaat tatwulaq.

Chi rix naq li k'oopopo' kixsume li k'a' ru kiyeh'e' re, kinuq'e' xb'aan li k'anti' ut chi junpaat ki'ok xjukuunkil rib' sa' li b'e.

Naq kiril chunk ru naq Saqikas naxjukuuki rib' chi ru li b'e, laj Wak, a'an jun li k'uch, kipatz'ok re chi kama'in:

5B'ar xik aawe

5Xik we xkanab'ankil jun li taql cho'q reheb' li saaj al yookeb' chi b'atz'unk b'olotz; arin yookin xk'amb'al sa' insa'.

5Nak'utunk naq jwal lub'luukat. Ab'an wi' taawaj naruuk nakattinnuq' ut toopuriq 5Chunk laj k'uch re.

5Usaq b'i 5Chunk li k'anti' naq kisumenk ut jo'kan kinuq'e' xb'aan li k'uch.

Li k'uch junpaat kiwulak sa' li na'ajej yookeb' wi' chi b'atz'unk eb' li saaj al. Jun reheb' li al naq kiril laj k'uch kixkut rik'in li xpuub' che' ut kit'ane' laj k'uch chi ch'och'.

5Wank jun esilal nakink'am chaq sa' inpuj cho'q eere, ab'an anaqwank toj teeb'an li xnaq' wu toja' naq tinye eere 5Chunk li k'uch.

Eb' li saaj al sa' junpaat ke'ok chi xb'anb'al xnaq' ru li k'uch rik'in jun xk'aj li tz'uum k'uub'anb'il wi' li xb'olotzeb'.

5We' li taql 5Chunk li k'uch ut kixxawa' chaq laj Saqikas, a'an li k'anti'.

Eb' li saaj al, ke'ok chi patz'ok re li k'anti'.

5Ut laa'at ma xaak'am chaq junaq esilal.

5Kama'an, k'uulanb'il chaq sa' linsa' 5Chank naq kisumenk, ut tojo' naq kixxawa' chaq laj Tamasul, a'an li k'oopopo'.

5Ye chaq qe chi junpaat li taqlaak nakaak'am chaq.

5Kama'an ke'xye re li k'oopopo'.

5Ab'an sa' insa' nakink'am chaq 5Chank naq kisumenk li k'oopopo' 5Arin wank.

Laj Tamasul kixyal xxawa'ankil chaq li uk', ab'an ink'a' kiruhank, ke'xyal xq'e eb' li saaj al chi xlapb'al chi roqeb' li xko rit. Jo'kan naq anaqwank eb' li k'oopopo' kub'enaq na'ilok xko li riteb'. Toja' naq ke'ok xsik'b'al sa' re li k'oopopo' ut ke'xtaw chi t'ilt'o sa' ruuch re li uk'. Aran chik naq li uk' kixk'e li esilal kixtaqla chaq li ixa'anb'ej lxmukane.

Chi rix naq ke'rab'i li k'a' ru kixtaqla chaq xyeeb'al li ixa'anb'ej, laj Junajpu ut li lxb'aalamke ke'sutq'i chi junpaat sa' li rochocheb' re xchaq'rab'inkileb' rib'. Rub'elaj naq te'xik aran sa' xb'alb'a ke'raw junq toon li utz'ajl.

5Wi' nake'chaqik eb' li utz'ajl, a'in tk'utb'esinq re li qakamik; ab'an wi' nake'tuxmek chaq, naraj naxye naq eb' laawimam yo'yookeb' 5Kama'in ke'xye re li ixa'anb'ej lxmukane.

Naq kikanaak chi ch'olch'o a'in, ke'kooheb' aran sa' Xb'alb'a. Naq ke'wulak sa' jun na'ajej b'ar wi' li b'e jek'jo ru sa' kaahib' cha'al, laj Junajpu kixmich' jun li rismal sa' li ru ut kixsutq'esi cho'q ch'ina suq. Sa' junpaat kixye re naq txik ut tk'uxeb' chaq eb' li qawa'chin, re naq eb' li junjunq te'xjap re ut te'xye li xk'ab'a'eb'.

Jo'kan b'i naq ke'wulak xkab'ichaleb' li saaj al aran sa' xb'alb'a, ke'xk'e xsahil sa' xch'ooleb' li junjunq ut ke'xyaab'asi li xk'ab'a'eb'.

Naq ke'xk'e reetal naq ke'nawe', eb' li qawa'chin ke'ok chi xtaqlankileb' chi kama'in:

5Chalqex chi chunlaak chi ru li tem a'in.

5Ink'a', xb'aan naq li pek xiikil xtiqwal 5Kama'in naq ke'sumenk eb' li saaj al.

5Usaq, jo'kan naq texk'ame'q sa' li ochoch q'oqyiin xsa' 5Kama'in ke'xye:

Eb' laj taql ke'xb'aanu li k'a' ru ke'yeemank reheb' ut moqon chik ke'k'ame'k kiib' perel li chaj ut kiib' li may rik'in li esilal a'in:

5Eb' li qawa'chin xe'xye chaq naq lochlooq eeb'an chi ru chi xjunil li q'oqyiin ab'an naq tsaqewinq xna'ajkil aj wi' naq teeq'axtesi.

5Usaq 5Chankeb', ka'aj wi' tz'aqal ke'kooheb' laj taql, laj Junajpu ut lxb'aalamke ke'xk'a'uxla chank ru te'ruhanq xb'alaq'inkil eb' li qawa'chin. Ke'xsik' kiib' k'uk'um reheb' li mo' ut ke'xk'e sa' xb'een li junjunq chi chaj. Chi rix a'an ke'xk'e junjunq li xaml xul sa' ru'uj li may, re naq tk'utunq naq chanchank lochlook.

Sa' li jun chik kutank, eb' li qawa'chin re sa' xb'alb'a ke'sachk xch'ool xb'aan naq xna'ajkil aj wi' li chaj ut eb' li may.

5K'a' ru put xk'ulmank arin 5Chankeb' ut tiik ink'a' chik saheb' xch'ool. Xikaaqeb' sa' li ochoch b'ar wi' wankeb' li q'esnal meet ut k'amomaq chaq kaahib'aq kukb' li uutz'u'uj.

Eb' li saaj al ke'kooheb' sa' li na'ajej wank wi' li ch'a'ajkilal ut ke'ok chi sa', ab'an ink'a' ke'rahob'tesiik xb'aan li q'esnal meet. Naq ki'ok li q'oqyiin ke'xye reheb' li sank naq te'xik sa' li na'ajej awb'il wi' chaq eb' li uutz'u'uj re naq te'xxok chaq reheb' re naq sa' li jun chik kutank te'xq'axtesi li kaahib' chi kukb' nujenaq naq li uutz'u'uj chi sa', jo' chank ru naq ke'yeemank reheb'.

Eb' li qawa'chin re li xb'alb'a ke'sachk xch'ooleb' rilb'al naq toj yo'yookeb' eb' li al, jo'kan naq ke'ok xch'ilankileb' laj k'aak'alanel re li na'ajej awb'il wi' li uutz'u'uj, sa' xk'ab'a' naq ke'xsume rokikeb' li sank chi relq'ankil li uutz'u'uj. Chi rix chik a'in, ke'ok chi b'atz'unk b'olotz rochb'een ralal xk'ajol li ch'ina'usil ixq lxxik', ab'an moqon chik ke'wank xtaqlankileb' sa' rochochil li ke, b'ar wi' ke'elk chi uub'ej laj Junajpu ut lxb'aalamke, xb'aan naq eb' a'in ke'xb'aanu li sachb'al ch'oolej re naq xe'ruhank xkuyb'al li pekinb'il ke.

Naq ke'ok chaq sa' rochoch eb' li b'aalam, eb' a'in ke'xk'e xb'aqeb' li josq aj xul re naq ink'a' te'k'uxe'q.

Sa' junpaat ke'uxk roksinkileb' sa' rochochil li xaml re naq eb' a'in te'kamq, ab'an eb' li saaj al maak'a' ke'xk'ul, jwal kaweb' ut chaq'aleb' ru naq ke'elk chaq.

Sa' xraqik, ke'uxmank roksinkil sa' rochocheb' li sozt'. Li xk'a'uxl eb' li qawa'chin re sa' Xb'alb'a a'an naq te'k'uxe'q xb'aaneb' li xul, ab'an eb' li saaj al ke'xch'ik rib' chi wark sa' eb' li xpuub' che'. Ab'an li ch'a'ajkilal a'an naq saqewink re laj Junajpu kirisi chaq li xjolom chi ch'ukink re rilb'al ma ak xsaqew ut aran naq li Kamasotz', a'in xk'ab'a' li sozt' re li kamk, kixk'ok li xjolom ut kixk'am sa' li b'atz'unleb'aal.

Sa' xk'ab'a' chi xjunil li kik'ulmank lxb'aalamke kixb'oq chi xjunileb' li xul, jo' kok' ut nimq, re naq te'xtenq'a chi xk'uub'ankil wi' chik sa' xna'aj xjolom laj Junajpu. Chi xjunil ke'xpaab' li xb'oqb'al. Li jwal kib'ayk chi wulak a'an li kok. Rik'in xkawil rix li kok li lxb'aalamke kixk'uub' jun jolomb'ej chanchank aj wi' re li ras ut kixchunub' sa' xb'een li xjunxaqalil.

Chi ru li kutank jun chik, eb' li qawa'chin ke'sutq'i wi' chik sa' li b'atz'unleb'aal ut ke'xb'oqeb' kiib' li raseb' re naq te'ok chi b'atz'unk rochb'eeneb'.

Naq ke'xkut li b'olotz re lxb'aalamke sa' junpat kixkut wi' chik ab'an jwal najt wi' chik rik'in li b'atz'unleb'aal kixtaqla li b'olotz, ab'an jun ch'ina imul muqmuuk chi rix jun xtoonah li pix, sa' xk'ab'a' naq kama'in kiye'e re xb'aan li lxb'aalamke, ab'an li ch'ina imul kipitzk'ok ut kikoo'o sa' aanil sa' li pim.

Eb' li qawa'chin re sa' Xb'alb'a ke'ok chi aanilak chi rix li imul, xb'aan naq ke'xk'a'uxla naq a'an li b'olotz. Naq li lxb'aalamke kiril naq sachsookeb' kikoo'o chi junpaat xchapb'al li xjolom laj Junajpu ut kixk'e sa' xna'aj wank wi' li xjunxaqalil.

Naq kik'eemank reetal naq junelik nake'elk chi uub'ej, Jun Kame ut Wuqub' Kame, a'ineb' li qawa'chin re sa' Xb'alb'a ke'xtaqla xyiib'ankil jun li nimla xaml ut kixk'e li taqlahom a'in:

5Li junjunq eere tentook naq tpisk'oq kaahib' sut sa' xb'een li xaml a'in.

Eb' li saaj al ke'xtusub' rib'eb', ab'an nake'xka'ya rib' ut ke'xjalpaqi li ruq'eb' chi rib'ileb' rib' toja' naq ke'xkut rib' sa' li xaml b'ar wi' ke'xk'ul li kamk.

Eb' li qawa'chin re sa' Xb'alb'a jwal saheb' sa' xch'ool sa' xk'ab'a' naq ke'xk'a'uxla naq ke'elk chi uub'ej sa' xb'eeneb' li saaj al. Jo'kan naq eb' a'in ke'xke' li xb'aqel eb' li saaj al toja' naq ke'kooheb' xkutb'al sa' nima'.

Ab'an Junajpu ut lxb'aalamke moko jwal najt ta ke't'ane', ab'an naq ke'tuqlaak rub'el li ha' ke'xsutq'esi wi' chik rib' jo' chaq'alil ru saaj al. Ut naq ke'ok chaq xk'utb'esinkil wi' chik rib', kik'utunk naq juntaq'eeteb' li rilob'aaleb'.

Chi ru li oob' kutank ke'xk'utb'esi chaq rib' ut ke'ile'k sa' li ha' xb'aaneb' li poyanam. Chanchaneb' winq ut kar naq ke'ile'k xb'aaneb' li qawa'chin re sa' Xb'alb'a, chi rix chik naq yookeb' chi sik'ek sa' li nima'.

Sa' jun chik li kutank ke'xk'utb'esi rib' sa' Xb'alb'a, chanchaneb' kiib' li neb'a. Eb' li qawa'chin re sa' Xb'alb'a ke'xye naq te'wanq xb'oqb'aleb' ut kixyeheb' re naq toj tentook te'xajoj chi ru.

5Usaq 5Chankeb' li saaj al ut chi ru jun k'amok ke'ok xb'ichankil xsonil li "Saqb'in" ut re li "Warom. Jo'kan aj wi' ke'xxaj xsonil li "Seelxul", re li mutzuy ut rik'in li xtiqb'aleb' li roq.

Sa' xk'ab'a' li k'a' ru yookeb' xb'aanunkil, jun qawa'chin kixye reheb' chi kama'in:

5Twaj naq teekamsi li tz'i' ut teeyob'tesi wi' chik.

Eb' li saaj al ke'xkuri li xul, ab'an chi junpaat ke'xk'e wi' chik xyu'am. Li tz'i' nachalk naxik ut yook reek'asinkil li xye chi sa sa' xch'ool.

Chi rix chik a'an li winq kixpatz' junaq chik reetalil li sachb'al ch'oolej nake'xnaw xk'utb'esinkil:

5K'atomaq li wochoch 5Chank reheb'.

Eb' li saaj al ke'xk'at li ochoch rik'in li poyanam wankeb' chi sa', ab'an sa' junpaat ke'xsutq'esi wi' chik sa' xna'aj, ke'xkanab' wi' chik jo' naq wank chaq rub'elaj ut maa'ani kik'atk reheb'.

5Teeseti junaq li winq, chi rix a'an te'yoob'tesi wi' chik 5Kama'in ke'xye eb' li qawa'chin re sa' Xb'alb'a.

Jo'kan naq eb' li saaj al, ke'xb'aanu re li winq li k'a' ru yook chi patz'mank reheb', ab'an sa' junpaat ke'xyoob'tesi wi' chik. Li winq jwal kireek'a xsahil sa' xch'ool xb'aan naq kiyoob'tesiik wi' chik.

Chi rix chik a'an li lxb'aalamke kixseeti laj Junajpu toja' naq kixyoob'tesi wi' chik.

Eb' li qawa'chin re sa' Xb'alb'a sachsookeb' xch'ool rilb'al chi xjunil li k'a' ru yook chi uxk, ut nake'raataw raj xnawb'al xb'aanunkil, chi rix a'an ke'xpatz' naq te'uxq re li k'a' ru yookeb' xb'aanunkil.

Jo'kan naq eb' li saaj al ke'ok chi xb'aanunkil, ab'an ink'a' chik ke'ruhank chi xyoob'tesinkileb'. Kama'in naq ke'xraq xyu'ameb' li qawa'chin re sa' Xb'alb'a.

Naq yook chi k'ulmank chi xjunil a'in, li ixa'anb'ej lxmukane kiril naq ki'ok chi chaqik eb' li utz'ajl ke'raw chaq eb' li riimam rub'elaj chaq li xxikikeb', chi xjunil a'in k'ajo' naq kixyaab'a. Ab'an naq eb' li saaj al ke'yo'laak wi' chik, eb' li utz'ajl ke'ok chaq wi' chik chi raxo'k ut aran naq xiikil naq kisaho' xch'ool li ixa'anb'ej.

Chi rix naq ak xe'elk chi uub'ej chi ruheb' li qawa'chin re sa' Xb'alb'a, laj Junajpu ut lxb'aalamke ke'taqe' sa' li choxaal sa' xyi li kutank saqenk. Jun reheb' kisutq'i cho'q Saq'e ut li jun chik cho'q Po.

Rochb'eeneb' ke'taqe' aj wi' eb' li jun oq'ob' chi saaj al, li kixkamsiheb' qawa' Sipakna ut eb' a'in ke'sutq'i cho'q chahim.

Xyob'tesinkil chaq eb' li xb'een winq

Wank chaq resilal naq twanq xyob'tesinkil li xb'een winq, ut kiwank xsik'b'al k'a' ru twanq xk'eeb'al cho'q li xtib'el.

5Xwulak xhoonalil li saqewink, naq twanq aj wi' xraqb'al li k'a' ru xtiklaak xb'aanunkil ut te'k'utunq chaq li te'k'ehog re li qasachomq ut re xtawb'al li qakawub'; chik'utunq chaq li winq, sa' xb'een li ch'och' 5Kama'in ke'xye eb' laj siyaanel ut eb' laj yob'tesinel qawa' Tepew ut li Q'uq'il K'anti'.

Ke'xjunaji rib' ut ke'ch'utami'k sa' li aak'ab' ut chi ru li q'oqyiin; chi rix chik a'an ke'xtz'il ut ke'xwech' rix. Chi jo'ka'in ke'xtaw k'a' ru li te'xk'e cho'q xtib'el li winq.

B'ab'ay aj chik maji' nake'k'utunk chaq li saq'e, li po ut eb' li chahim sa' xb'eeneb' laj siyaanel ut laj yob'tesinel.

Sa' eb' li na'ajej naxk'ab'a'i Paxil re Kayala', ke'k'ulunk li q'ani hal ut li saqi hal.

Laj Yak, laj xobj', li puyuch' ut li q'eqi tz'oq, eb' li xul a'in ke'k'amok chaq resilal li q'ani ixim, saqi ixim, ke'xye naq tentook te'xik Paxil ut ke'xk'ut li b'e nawulak toj sa' li na'ajej a'an.

Kama'in naq ke'xtaw li ixim, jo'kan naq eb' laj yob'tesinel, a'an a'in ke'xk'e chaq cho'q xtib'el li winq.

Maak'ajo' naq ke'saho' xch'ool sa' xk'ab'a' naq ke'xtaw li chaab'il ch'och', naab'al li sahil eechej wank chi ru, naab'al li q'ani ixim ut li saqi ixim, jo'kan aj wi' li kakaw, saltul, tz'uumuy, rum, chi' ut li xya'al kab'.

Wankeb' naab'al pay ru li tzakahemq, wankeb' kok' ut nimq, kok' ut nimqi awimq.

Jo'kan naq li lxmukane kixke' li q'ani ixim ut li saqi ixim ut kixk'uub' b'eleeb' paay ru li uk'a'ej. Rik'in li tzakahemq a'in ki'elk chaq xmetz'ew ut li xanimal xtib'el li winq, sa' xk'ab'a' li tzakahemqeb' a'in kiyob'tesimank chaq xtib'el li winq ut kixk'e chaq li xkawub'. Ka'aj wi' li q'em ki'elk chaq rik'in li ixim, a'an ki'oksimank cho'q re xk'uub'ankil xtib'eleb' li xb'een qayuwa', eb' li kaahib' chi winq li ke'wank xyob'tesinkil.

A'ineb' xk'ab'a' eb' li xb'een winq li ke'wank xyob'tesinkil: B'aalam Kitze malaj laj tuul; B'aalam Aq'ab', malaj laj tuul re li q'oqyiin; Majukutaj malaj laj tuul li maa'ani naxk'ul rik'in;

lq'ib'aalam aj ch'ina tuul re li qana' po.

A'in xk'ab'a' eb' li xb'een qayuwa'.

Nake'xye naq eb' a'in yal ke'wank xyob'tesinkileb', moko ke'wank ta xna' chi moko xyuwa'eb'. Eb' a'in ke'wank xyu'am yal sa' xk'ab'a' xwankil aj yiib'anel aj yob'tesinel qawa' Tepew ut qawa' Q'uq'il K'anti', eb' a'in ch'ina'usal ut chaab'ileb' winq.

Ke'wank xk'eeb'al xnawomeb', ke'ok chi ilok ut ke'xk'e reetal chi xjunil li k'a' re ru natawmank sa' chi xjunil li ruuchich'och'. Naq nake'ok chi ilok sa' junpaat nake'ril chi xjunil li natawmank sa' xsutameb' ut ke'xk'e reetal xq'ootolal li choxaal, jo'kan aj wi' xsurulal li ruuchich'och'. Ke'xk'e reetal chi xjunil li k'a' re ru muqmukeb'; li k'a' re ru ink'a' nake'eek'ank sa' xna'aj, chi junpaat nake'ril li ruuchich'och'; chalen sa' li na'ajej nake'tawmank wi' nake'ruhank rilb'al chi xjunil.

Maak'ajo' xnimqal ru li xnawomeb'; li rilob'aaleb' nawulak toj sa' eb' li k'iche', sa' eb' li pek, li k'ak'naab', palaw, k'iche' ut tach'tookil ru na'ajej.

Jo'kan naq kiwank xpatz'b'al re laj yiib'anel aj yob'tesinel:

5K'a' ru nakek'a'uxla laa'ex rik'in li xwanjikeb', sa' xk'ab'a' naq ink'a' nake'ruhank chi ilok, ink'a' nake'ab'ink, moko tuqtuuk ta ru leeraatin, chi moko chaab'il leeb'eenik. Ilomaq b'i. Rahomaq li ruuchich'och', k'ehomaq reetal ma nake'k'utunk chaq li k'iche' ut eb' li taq'a. Yalomaq b'i rilb'al.

5Chu'uxkeb' re.

Sa' junpaat ke'xchoy rilb'al xk'ihalil li k'a' re ru wank sa' li ruuchich'och'. Toja' naq ke'xb'anyoxi re laj Yiib'anel ut aj yob'tesinel:

5Relik chi yaal naqab'anyoxi eere ka'sut ut oxsut sa' xk'ab'a' naq xooheyob'tesi. Naqab'anyoxi naq xeeke' chaq li xtz'uumal qe ut li qilob'aal. Nakooruhank chi aatinak, nakoo'ab'ink, nakook'a'uxlak ut nakoob'eeek; wank qeek'ahom ut naqanaw rilb'al li wank chaq chi najt ut li wank chi nach'. Naqil aj wi' li nimq ut li kok' sa' li choxaal ut sa' li ruuchich'och'. Naqab'anyoxi eere, sa' xk'ab'a' naq xeeke' chaq li qajunxaqalil, qawa' Yiib'anel ut aj Yob'tesinel 5Chankeb' chi jo'ka'in.

Ab'an laj Yiib'anel ut laj Yob'tesinel moko jwal sa ta xch'ooleb' naq ke'rab'i a'in.

5Moko chaab'il ta yookeb' xyeeb'al qe eb' li qakok'al, chi xjunil nake'xnaw, li nimq ut li kok'. K'a' ru tqab'aanu rik'ineb' anaqwank. Ma te'juntaq'eetoq' ta b'i rik'in li xe'yiib'ank ut xe'yob'tesink chaq reheb', xb'aan naq laa'o nakooruhank chi wulak yalaq ta b'ar, jo'kan aj wi' naqanaw ut qilom chi xjunil.

Qaramaq b'ayaq li rajomeb'. Qab'aanuhaq naq li rilob'aaleb' ka'aj wi' tril li nakanaak chi nach', b'ab'ay aj wi' te'ril li natawmank sa' xb'een li ruuchich'och'.

Jo'kan naq ke'rach'aab' li b'ook sa' xnaq'eb' ru, jo'kan naq sa' xk'ab'a' a'in ke'moyk sa' ruheb', chanchank ta wi' naq nawank raapunkil sa' ru junaq li lem. Jo'kan xk'ul li xnaq' ruheb', kimoy ut ke'ruhank rilb'al ka'aj wi' li nakanaak chi nach'k rik'ineb', ka'aj wi' a'an saqenk ru naq yookeb' chi rilb'al.

Kama'in naq kiwank xsachb'al li xseeb'al ut li xnawomeb' li kaahib' chi winq, sa' li xtiklajikeb' ut xsiyajikeb' chaq eb' laj K'iche'.

Kama'in ke'wank chaq xyiib'ankil ut xyob'tesinkil eb' li qamel, li qana' qayuwa', xb'aan xch'ool li choxaal ut xch'ool li ruuchich'och'.

Chi kama'in kiwank aj wi' xyiib'ankileb' li rixqilaleb'. Sa' xwaraheb' ke'wulak ut maak'ajo' xchaq'alil ruheb' naq ke'xk'e rib' chi xk'atq qawa' B'aalam Kitze, B'aalam Aq'ab', Majukutaj ut qawa' lq'ib'aalam.

Ak wank chi xk'atqeb' li rixaqileb' naq ke'ajk ruheb' ut sa' junpaat ke'saho' xch'oleb'.

Kaqi Palaw Ha', malaj ha' chaljenaq chaq sa' li choxaal, a'an xk'ab'a' li rixaqil laj B'aalam Kitze;

Ch'ina'usil ha'; malaj choqchoqil ru ha', kama'in xk'ab'a' li rixaqalil laj B'aalam Aq'ab';

Tz'unun Ha', malaj li tz'unun najultikank re xchalik li hab', a'in xk'ab'a' rixaqil laj Majukutaj;

Mo'ha' malaj mo' reheb' li saab' ha', a'in xk'ab'a' li rixaqil laj lq'ib'aalam.

A'ineb' xk'ab'a' li rixaqileb', ab'an eb' li qana'chin a'in jwal k'eeb'ileb' xwankil ut xloq'al.

Esilal nayeemank chaq chi rix li tenamit K'iche'

Qawa' B'aalam Kitze', B'aalam Aq'ab', Majukutaj ut lq'ib'aalam ke'xk'e chaq xyu'am eb' li winq ut eb' li kok' ut nimqi ch'uut, a'aneb' tz'aqal ke'yob'tesink chaq reheb' li poyanam aj K'iche'.

Sa' relik chaq li saq'e ke'xpuktasi chaq rib' ut xiikil naq ke'tamk eb' li poyanam sa' eb' li tenamit.

Rub'elaj chaq xyo'lajik li saq'e, eb' li tenamit maak'a'eb' chaq li xpak'b'il Ajaw re pek chi moko re che', jo'kan naq ke'kooheb' xsik'b'al sa' li tenamit Tulán, b'ar wi' li junjung chi qawa'chin kixk'ul chaq li re. B'aalam Kitze kixk'e li qawa' Tojil sa' jun kololte' malaj li kakaaxt ut kiriqa. Qawa' B'aalam Aq'ab' kixk'am li Ajaw Awilix, Majukutaj kixk'am li Ajaw Jaqawitz ut laj lq'ib'aalam kixk'am li Ajaw Nikaj Taq'aj.

Naq ke'xkanab' li na'ajej Tulán, chi xjunileb' li tenamit yookeb' chi yaab'ak xb'aaneb' li xrahil xch'ool. Ke'kooheb' chi xsik'b'al junaq li xna'ajeb' b'ar wi' te'ruhanq chi kab'lak ut te'ruhanq chi awk chi ru li ch'och'. Yookeb' chi b'eeek sa' li aq'ab', xb'aan naq toj maji' na'elk chaq li saq'e.

AjawTojil kixyoob'tesi li xaml ut kixwotz rik'ineb' li ch'uut, ab'an kichalk jun li kawil hab' ut kixchup li xaml. Jo'kan naq kiwank wi' chik xpatz'b'al re, ut sa' xk'ab'a' a'in li Ajaw ki'ok xji'ji'inkil li roq sa' li perxaab' ut aran ki'elk chaq li xaml.

Kama'an aj wi' ke'xk'ul eb' li jalan chik chi tenamit ke'chup li xxaml sa' xk'ab'a' li hab', jo'kan naq ke'xpatz' chaq wi' chik reheb' li kaahib' chi Ajaw.

B'aalam Kitze ut li oxib' chi rochb'een ke'xpatz' re li Ajaw Tojil ma te'xk'e malaj ink'a'. Sa' roso'jik ke'xk'e aj wi' li xaml ab'an wi' te'xsume kanaak rub'eleb' xtaql ut te'xk'e li raam ut xkik'eleb' re li Ajaw Tojil.

Sa' li tzuul Jakawitz wankeb' chaq li kaahib' chi Ajaw ut li nake'ochb'eenink reheb' naq kichalk li saqewink.

Xb'een wa kik'utunk li saqewink li nachalk chaq chi ru li saq'e. Naq ki'elk chaq li Saq'e, eb' li nimqi ut kok' xul jwal ke'saho' sa' xch'ooleb' ut ke'wakliik chaq sa' li b'ut'iha', sa' eb' li taq'a ut sa' ru'ujeb' li k'iche'. Chi xjunileb' ke'xkanab' li rilob'aaleb' sa' releb'aal chaq li Saq'e.

Eb' li kaahib' chi xjolomil, B'aalam Kitze, B'aalam Aq'ab', Majukutaj ut lq'ib'aalam, ke'xajok ut ke'xk'at li xpomeb'. Chi junpaat ke'ok raatinankil li Saq'e ki'yo'laak chaq, te'yaab'aq xb'aan xsahilaleb' sa' xch'ool. Numtajenaq tz'aqal xsahil sa' xch'ooleb' laj

Rab'inal, eb' laj Kaqchikel, eb' laj Tz'ikinaha', eb' laj Tz'utujil, xkomonileb' li toj wankeb' chi ruheb' li kutank a'in.

Ke'xk'ojob' chaq rib' chi ru li tzuul Jakawitz. Ma najaq naq eb' li kaahib' chi xb'eenil wankeb' chaq sa' eb' li k'iche' ab'an ke'xsutq'esi rib' jo' xul, ut nake'reetz'u xyaab'eb' li xul, a'in nake'xb'aanu cho'q re xb'alaq'inkil eb' li poyanam, jo'kan aj wi' re xkamsinkil jo' xmayejeb' chi ru li Rajaweb'.

Jo'kan naq eb' li ch'uut ke'ok chi xtaaenkil xmu xyokeb' laj kamsinel. Li k'a' ru ke'raj eb' li winq reheb' li tenamit a'an li elk chi ub'ej chi ruheb'. Cho'q re a'in ke'xtaqla eb' ch'ina'usil ixq Ixtaj ut lix Ixpuch chi puch'uk sa' li nima', li naxk'ab'a'i Ratin Ajaw Tojil.

Naq eb' li saaj ixqa'al yookeb' chi puch'uk sa' li nima', ke'wulak li Ajaw Tojil, Awilix ut Jakawitz.

Naq ke'ile' eb' li kiib' chi ixqa'al ke'xutaanak sa' xk'ab'a' naq t'ust'ukeb', ab'an eb' a'in moko ke'eek'ank ta xch'ool chi raatawankileb'.

Li kixb'aanu, a'an naq kixtaqlaheb' laj B'aalam Kitze, B'aalam Aq'ab', Majukutaj ut Iq'ib'aalam:

5Teeb'on leejalam u sa' junaq li t'ikr.

B'aalam Kitze kixyiib' reetalil jun li hix, B'aalam Aq'ab' kixyiib' reetalil jun li t'iw ut Majukutaj kixyiib' eb' li ch'uub'.

Naq ke'sutq'i chaq sa' li nima, eb' ch'ina'usil saaj ixqa'al, ke'xk'ut chi ruheb' li winq re sa' tenamit, eb' li b'onb'il t'irk nujenaqeb' rik'in reetalil li hix, t'iw ut ch'uub' ut eb' a'in ke'raj roksinkil cho'q re li xb'aatal. Li hix ut li t'iw maak'a' ke'xb'aanu reheb', ab'an eb' li ch'uub' ke'ok chi xk'uxb'al chi xjunil xjunxaqalil li qawa'chin naq kixyal li t'ikr chi rix. Kama'in naq qawa' Tojil ki'elk chi uub'ej chi ruheb' li tenamit.

Moqon chik eb' li tenamit a'in ke'xjunaji rib' ut ke'xk'e li yalok rik'ineb' laj kamsinel B'aalam Kitze, B'aalam Aq'ab', Majukutaj ut Iq'ib'aalam, li ke'xtaw chaq xkawilal sa' li tzuul Jakawitz.

Cho'q re xb'alaq'inkileb' li ch'uut ut eb' laj yalonel, jo'kan naq eb' li kaahib' chi yuwa'b'ej ke'xsut rix li tenamit rik'in k'ila tz'alamche'. Aran ke'xk'e yiib'anb'il winq re che' ab'an wankeb' ke'xk'e xb'aataleb' kama' reheb' aj yalonel ut ke'xk'e xsahob' ru rik'in saqi puhak, jun q'oqyiin chaq rub'elaj chi xjunil a'in ke'relq'a chaq chi ruheb' li poyanam xik' nake'ilok reheb'.

Sa' xk'ab'a' xyehom li Ajaw Tojil, ke'xnujtasi kaahib' su li nimqi ch'uub' re naq eb' a'in te'okenq chi xtenq'ankileb' sa' li yalok te'xb'aanu.

Naq eb' li qawa'chin nake'k'uub'ank re li ch'uut, ke'wulak chi xk'atq li ramleb', eb' li yuwa'b'ej ke'ok xteheb'al eb' li su. Chi sa' eb' li su ke'ok chaq chi elk li nimqi ch'uub', chanchank sib'l naq ke'elk chaq ut ke'xkut rib' sa' xb'eeneb' li yookeb' chi yalok. Sa' xk'ab'a' xrahil xtiwomeb' li nimqal ch'uub' ke'ok chi t'ane'k chi ch'och' ut aran ke'ok chi rach'ab'ankil li xpuub'eb'.

Chi kama'in naq B'aalam Kitze, B'aalam Aq'ab', Majukutaj ut lq'ib'aalam ke'ruhank xchapb'al eb' li tenamit. Aran naq chi xjunileb' li ch'uut ket'ane' sa' ruq'eb'. Chi jo'ka'in naq ke'tz'eqok chi xjunileb' li ch'uut chi ruheb' li qana' qayuwa', jo'kan aj wi' eb' li qamel ut li qixa'anb'eheb'.

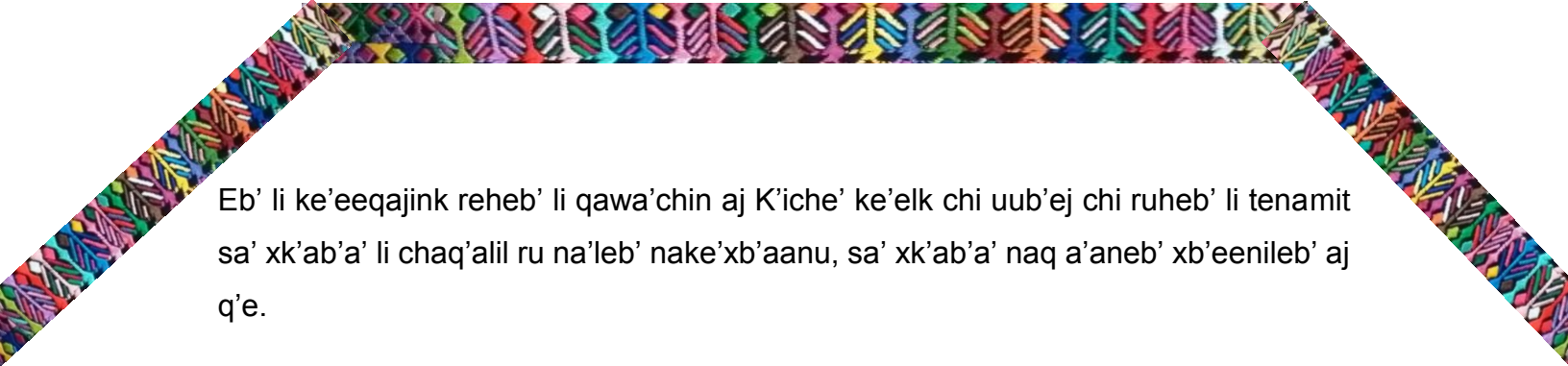
Naq ki'ok chaq chi nach'ok xraqik xyu'ameb' li kaahib' chi winq k'uub'anb'ileb' rik'in ixim, ke'xch'utub'eb' li rixaqil ut eb' li ralal xk'ajol. Ke'xchaq'rab'i rib', ke'yaab'ak ut ke'b'ichank chi raheb' xch'ool, li b'ich ke'xb'icha re xchaq'rab'inkil rib'eb' naxk'ab'a'i "Kamaku".

Ke'xye aj wi' reheb' li ralal xk'ajol re naq te'xik sa' releb'aal li saq'e, b'ar wi' ke'chalk chaq eb' a'an.

Naq kiwulak li hoonal B'alam Kitze, B'aalam Aq'ab', Majukutaj ut lq'ib'aalam ke'sach sa' ru'uj li tzuul Jakawitz ut maak'a' chik kinawmank chi rixeb'.

Aran chaq yook chi jolomink li qawa' Nakxit, jwal nim li xwankil, xb'aan naq a'an nataqlank sa' xb'een li na'ajej na'elk wi' chaq li saq'e. Aran ke'xk'ul li xwankilal eb' li ralal xk'ajol ut ke'ruhank chi xk'utb'al li xwankil sa' xb'een li tenamit.

Aran chaq sa' releb'aal saq'e ke'xk'am chaq xna'leb'il li tz'iib'ak ut li b'onok.

Eb' li ke'eeqajink reheb' li qawa'chin aj K'iche' ke'elk chi uub'ej chi ruheb' li tenamit sa' xk'ab'a' li chaq'alil ru na'leb' nake'xb'aanu, sa' xk'ab'a' naq a'aneb' xb'eenileb' aj q'e.

Sa' xyanqeb' laj k'amol b'e a'in li jwal ki'elk chi uub'ej a'an qawa' Q'uq'il K'anti', a'in rajlal wuqut kutank nataaqe' sa' li choxaal ut rajlal wuqub' kutank nakub'e sa' Xb'alb'a. Rajlal wuqub' kutank naxsutq'esi rib' jo' k'anti'; rajlal wuqub' kutank naxsutq'esi rib' jo' t'iw; rajlal wuqub' kutank naxsutq'esi rib' jo' hix ut rajlal wuqub' kutank naxsutq'esi rib' jo' t'oqt'ookil kik'.

Chi xjunil li na'leb' a'in q'axal naq nawank roxloq'inkil.

Eb' li Ajaw, nake'xik sa' li nimla tijleb'aal li naxk'ab'a'i Nimla Ochoch re li Ajaw Tojil. Aran nake'xik chi tijok, nake'xkuy rib' rik'in li tzakank, nake'xb'eeresi na'leb' re xyot'b'aleb' xch'ool sa' xk'ab'a' li k'a' ru nake'xb'aanu ut nake'xk'at li xpom chi ru li Rajaweb'.

A'in nake'xb'aanu sa' xk'ab'a' li poyanam wankeb' rub'eleb' xtaql, xb'aan naq a'aneb' nake'taqlank sa' xb'eeneb'.

A'in li najter na'leb' yeeb'il chaq chi rix xtenamiteb' laj K'iche' ut xjultikankil li k'a' ru kik'ulmank aran. Nawank xtz'iib'ankil li esil a'in a'yaal xk'a'uxleb' li paab'aal, xb'aan naq li najteril tasal hu xsachk ut maab'ar chik natawmank li esilal a'in.

Xtusulal aatin rik'in li xch'olob'ankil li xyaalal

Aj q'e: A'an jun poyanam li naxnaw rilb'al li k'a' ru wank chi muqmuuk malaj li ink'a' nanawmank, cho'q re a'in naroksi li q'ehink.

Seelxul: Jun xpaayil xul kolkook li xjunxaqalil sa' xk'ab'a' naq kawkaw li rix, ab'an naruuk reek'asinkil, re naq li ch'ina xul naruhanke reek'asinkil rib'.

Qulb': Awimq, na'elk sa' eb' li tiqwal ch'och', nimqeb' li roq, b'aq xsa' ut naruuk xq'ochb'al ru.

Kololte' malaj kakaaxt: K'uub'anb'il rik'in che' cho'q re li k'amok iiq. Anaqwank ink'a' chik yook chi oksimank.

Puub' che': Jun xpaayil b'olb'ookil che' b'ar wi' nakujmank t'ort'ookil seb' chi sa' malaj tzimaj jo' wi' jalan chik k'a' re ru, ut a'in nawank raapunkil re naq naxkut li k'a' ru wank chi sa'.

B'oj: Jun xpaayil uk'a'ej nakaltesink, a'in nawank xk'uub'ankil rik'in ixim li nak'eemank chi ch'amo'k rochb'een k'ajkab', a'in nawank roksinkil sa' xtenamitaleb' América.

Saab' ha': Na'ajej b'ar wi' ink'a' naruuk li xaqliik xb'aan naq pumpuuk li ha' chi sa' ut yolyol xsa'.

Kik' che': Jun xpaayil li che', naq na'elk chaq li xya'al malaj li xq'ol kama' li kik'.

Puhak: Xk'ab'a' xpaayil li ch'iich', ab'an q'un b'ayaq ut nasahilank xtenb'al, wankeb' k'ila paay ru, q'ani puhak, saqi puhak, raxi puhak.

Ik'e'k: A'an naq nachalk li saqewink malaj natiklaak chaq li kutank.

Xok'aq'ab': Musmushab' nakute'k xb'aan qawa' saq'e ut naxlemtz'uni rib' sa' li jun mitz'il ru li musmushab', jo'kan naq naab'al xb'onol nak'utunk, wank kaq, kaqmoyin

Tuntz'oq: A'in jun xpaayil li tz'ik nawank sa' eb' li k'iche'.

Uul: Xk'ab'a' li ch'och' nimla let'look malaj chanchank li yal setb'il, nim xteram ut kawxaqink ru.

Lanlan: Numenaq ha' chi sa', naq nat'aq'aak li che' malaj li t'ikr xb'aan li ha' ut li hab' nayeemank re naq lanlan.

Jip: Jo'ka'an nayeemank re li poyanam ink'a' naraj ab'ink, jo'k'ehalaq ta li aatin taaye sa' xxik.

B'uuluk: Ajsib'aal u, nawank xb'aanunkil sa' xnimq'e junaq tenamit.

B'alb'a: Na'ajej b'ar wi' te'xik li ink'a' nake'paab'ank, chankeb' laj paab'anel. Naraj naxye naq aran wank li tojb'amaak.

Siwan: Xk'ab'a' li chamal jul wankatqeb' yalaq ta b'ar, xiwxiw li rilb'al xb'aan naq q'oqyink xsa' ut wi' na'uxk t'ane'k chi sa' moko nayo'laak ta chik junaq.

Ixa'anb'ej: A'an aj wi' li aatin ixa'an, yal b'an arin junpatz'b'al naxb'aanu ut moko na'eechanimank ta. Tentook te'qoxloq'i ut te'qatenq'a li ixa'anb'ej.

Xik'ank: Xch'ool aatin naxye roksinkil li xik', ab'an re li rupupik.

K'ixok: Xch'ool aatin nach'olob'ank chi rix li k'anjel na'uxmank sa' li hitok.

Qulb': K'aam pim nimq ru xxaq na'oksimank cho'q re li b'ak'ok sa' li kab'lak sa' eb' li k'aleb'aal. Nak'iik chi us sa' kehil ch'och', naq nak'iik naxhel rib' sa' xb'een li pim malaj li ch'och'.

Sotz': Xk'ab'a' jun li xul nextz'uub' xkik'el li ketomq. A'an aj wi' li tz'uumxik'. A'an aj wi' jun sumk'ab'a'ej sa' xteepal aj Cahab'on ut Lanquin.

Siyanel: A'an jun aj yob'tesinel re li yu'amej.

Aak'ab': Naxch'olob' naq maajun tz'uqul saqenk malaj kutank nak'utunk sa' li na'ajej napatz'mank.

K'ak'naab': Jun nimla pumpuukil ha' wank ut yo'lajenaq sa' junaq li na'ajej. Wankeb' kar chi sa' ut chi xjunil kok' xul ak re wi' li ha', nayeemank aj wi' re kaqnaab'.